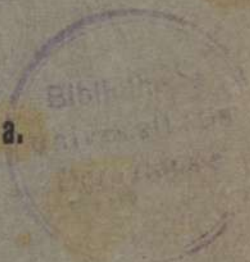

G. Paalberg

EKSIJAD

Paides, M. Leesmenti kirjastus, 1921 a.

G. PAALBERG.

Eksijad.

Paides,
M. Leesmenti kirjastus.
1921 a.

W. EHRENPREIS'I TRÜKK, TALLINNAS

Ewald Grün oli suurmees.

Ta oli peajau teistest pikem. Kui ta pühapäewal keset kirikut seisis, wõis ta lahedasti üle teiste peade waadata.

Mitte üksi peajau pikem ei olnud Ewald Grün teistest; waid ta oli ka peajau targem. Ewald Grün mõistis oma elu paremini sisse seada, kui teised tema naabrid.

Oma isatalu, mis aastasadasid keset porist küla seisnud, wiis ta külast wälja; paar wersta külataga olewa järwe kaldale. Kaasiku äärele, karjamaa serwale ehitas Ewald Grün oma tulewase kodu. Ilusa walge maja, suurte akendega ja werandaga järwe poole.

Järwe talu uus maja oli keset metsa. Igal pool oli roheline mets. Kewadel õitsesiwad maja ümber lilled, igal pool kuhu silm waatama ulatas, oliwad lilled. Kollased, tulipunased ja paljugi muid wärwisi.

Sügisel ja talwel waikisiwad tormid mühisedes metsa salus jõudmata Järwe talu uue maja juure.

Maja ise oli suur ja walge. Istus kui unistaja neiu järwe kaldal kaasiku warjul, waadates, kaugele üle mustawa järwe pinna, nagu oodates igatsedes, millal tuleb peig ja wiib mind kodusse!

Tõepoolest ootas ka Järwe talu uus maja metsas hoolitsewat kätt, kes teda oleks ehtinud, hellitanud ja silitanud.

Ewald Grün oli poissmees.

Ta oli oma wanemate wiimane wõsu.

Neid oli kolm olnud.

Kui isa alles elas ja Järwe talu peremeheks oli, siis oliwad wana Grüni peas järgmised mõtted ja plaanid Järwe talu ja oma kolme poja kohta liikunud: talu, mis küllalt suur oli seda mõtles wanamees pooleks ehk kaheks tükkeldada ja siis kumbagi poole peale wanemaid poegi elama asetada.

Noorem nendest, Ewald, pidi muidugi kroonut teenima minema ja sellepärast pidi ta ka koolitud saama.

Ewaldist pidi saama kuldpagunisi kandew ohwitser.

Kui tal aga õppimiseks tahtmist wõi annet ei peaks olema, siis leiduks juba teesi kuidas tema tulewast elurada sisse seada. Kui kõik nii läheks nagu ettekujutatud wõiks tema, „Järwe talu põline peremees“ rahuga omad silmad igawesele unele kinni panna, teades et tema oma järel tulijaid kõiki on kindlale jalale seadinud. Nad oleksiwad tulewiku wastu kindlustatud, kui teda enam nende hulgas ei ole.

Küla taga, just Järwe talu piiriga ühenduses oli järw.

Järw umbes kolmekümne dessätiini weepinnaga. Iga aastaga kahanes järwes weekogu ja kuiwal aastaajal muutis weepind ennast paksuks wärisewaks süldi tauliseks seguks. Mõnes kohas kuiwas see segu koguni kõwaks ja oli pragusi täis.

Siit wõiks kanali, õhtu poole merekaldale wälja tõmmata, oli wana Grün ühel päewal järwe kaldal käega oma noorema poja Ewaldile, kes siis alles wäikene poisijõmsikas oli, näidanud.

See teeks paar wersta wälja. Oli ta edasi arutanud. Aga see ei teeks midagi. Kulud oleksiwad ikkagi küllalt wäikesed, selle kasu kõrwal, mis siis seiswast maa plarakast saada wõiks.

Ma muudaksin selle haisewa ja mädanewa rabamülka, lokkawaks wiljawäljaks, kui see minu omandus oleks.

Nüüd seisab ta siin, kasuta ja rikkub weel peale kauba õhku ja ümbrust oma mädanewa haisuga. Aurab niiskust ülesse ja külwab surma ning haigust laiali.

Ma pean küll ühel päewal mõisa minema, ehk müüb parun, selle, temale kasuta maaplaraka ära. Ja seda ma ka teen, ütles wana Grün kojuteel pojale.

Idapoolt järwe otsast poolringis jooksis wäike ja sügaw Kolga jõgi merde.

Jõe süwendamine, mis läbi mäe ja liiwaküngaste merde wälja oleks wiinud, oleks mitu kord kallim maksma tulnud kui uue kanali kaewamine, ja sellepärast jäi wana Grün oma plaani juurde kindlaks.

Wäikeses Kolga jõe suus oli pool lagunenud Toomi onu wana weski logu.

Seda wõis kinni sulguda.

Mis sellest, et Toomi onu oma hulga perelise lastega kellele ta siin oma pikal elu-eal peatoidust oli muretsenud „kuiwale jääb“.

„Katsugu ta ise kuidas läbi saab!“ Oli wana Grün ütelnud.

Seda järwe mõtles wana Järwe talu hallipeaga peremees oma noorema poja Ewaldi jauks ära osta — ja siis — ära kasutada; kuiwaks lasta ja lokkawaks wiljawäljaks muuta.

Ühel päewal läksgi wana Grün mõisa. Ta awaldas parunile oma soowi. See waatas esitis imestades, arusaamatult wana hallipeaga Järwe talu peremehe otsa. Ta ei saanud aru, mis jauks wanamehel seda rabamülgast haisewa weekoguga tarwis on.

Mis mõtleb ta sellega peale hakata? Küsis parun eneselt.

Mis wana Grün selle järwega mõtles tegema hakata, oli parunil ükskõik. See oli aga selge, et tema, parun, sellest rabamülkast kopkatgi sissetulekut ei saanud ega polnud seda ka tulewikus loota.

Nii siis, parun tarwitas head juhtumist ja müüs järwe ühes ligidal olewa rabaga naeruwäärt odawa hinna eest Järwe talu peremehele ära.

Parun oli weel peale kauba õnnelik, et kasuta seiswast maaplarakast natukegi sissetulekut sai.

Teel mõisast kodupoole õerus aga wana Grün rõemupärast käsa. „Nii head kaupa polnud la lootnudgi“.

Nüüd oli siis wana Grüni kauaaegne soow ja unistus täide läinud.

Järw ühes ligidalolewa turbarabaga oli ükskord ometi Grünide omaduseks saanud.

Kui aga naabriperemehed seda kuulsiwad, et wana Grün järwe ära ostnud ja oma talu külge liituwat, naersiwad nad wana Grüni wälja.

„Wana mees jääb enne surma ogaraks“, ütles nii mõnigi.

Wana Grün aga ei pannud seda tähelegi.

Oma lõpuplaanisi aga ei saanud wana hallipeaga Järwe talu peremees oma noorema poja heaks täide wiia.

Surm tuli ja wiis ta enneaegu ära.

Just kõigeparemal elueal, mill ta oma unistuste täideminekute eel seisis.

See halastamata kuju, mida surmaks hüütakse, ei hoolinud sellest, et wana Grün surra ei tahtnud, ei hoolinud, et tal tugew tung weel elada oli. Ta tahtis näha, „Järwe suurt talu“. Aga see jäi tal nägemata.

Kuid sellest polnud ju wiga. Ta jättis enesest järele kolm tugewat poega kui tammed. Nendest lootis wana Grün, et ometi üks nendest saaks tema pooleli jäänud tööd jatkama.

Tema unistusi „suurest järwe talust“ täide saaks wiima, mis tema surmaga pooleli pidi jääma.

See üks oli tema noorem poeg Ewald.

Teised esimesed olid lodewad ja hoolimatad põllutöö wastu. Neid huwitas linn oma mõnusustega, kerge elu ja lõbudega, ja nad kadusiwad tema täitmata rüppe.

Ewald käis alles linnas koolis, kui ta ühel päewal isa surmast sõnumi sai.

Ta ruttas kodu.

Isat ei olnud enam.

Ema pani waikselt, nagu õnnistades oma wärisewad käed Ewaldi pea peale, kui see isa puusärgi kõrwal seisis.

Ewald ei nutnud. Ta nägu oli liikumata.

See oli juba Grünide, were sees, peale pandud raskusi rahulikult kanda.

Isa sai maha maetud.

Matulised tuliwad pikas rongis surnuaiast ära. Kõik oliwad kurwad ja rõhutud.

Leina majas aga peeti aru.

Wanemad wennad ei tahtnud talu tööd teha, Ewald aga oli selleks noor, et peremeheks hakata ja ta pidi kõige enne oma pooleli jäänud õppimise lõpetama.

Nii tuligi, et „Järwe talu" wälja renditi.

Nüüd oli siis „Järwe talu" wõerais kätes.

Ewald õppis usinaste ja lõpetas kolme aasta pärast kooli.

Temast ei saanud mitte kuldpagunisi kandew ohwitser, waid ta lõpetas kooli, „õpetatud põlluteadlase diplom taskus".

Nüüd ei olnud siis enam ühtegi takistust ees ja Ewald wõis oma isa talu enese kätte wõtta, et pooleli jäänud tööd jatkata.

Tundis ju ainult tema isa plaanisi ja unistusi „suurest järwe talust".

Ewald wõttis talu enda kätte.

Ta laenas raha ja maksis selle laenatud rahaga wanema wendade osad wälja.

Ewaldi esimene töö oli peale ta peremeheks saamist Järwel, uue maja ehitus järwe kaldale.

Ta wiis oma isatalu porisest ja mudasest külast wälja rohelisesse metsa — — — Kaasiku serwale.

Teine suurem töö, millega ta peagi algust mõtles teha, oli järwe kuiwaks laskmine.

Kuid sellega andis ta aega.

Tal oli kahju wanast Toomi onust, kes nüüd tema naabriks oli saanud ja teine pool järwe elas.

Tal ei olnud kahju hallipeaga wanamehest, „Wanad lähewad oma teed," ütles Ewald, aga kahju oli tal Toomi

onu hulgast lastest, kelle leiwa ta järwe kuiwaks laskmisega oleks ära wõtnud.

Siis oleks pidanud küll Toomi onu weski logu pühasid hakama pidama, ehk ta küll nüüd juba aastas enam jagu aega seisis.

Aga ta töötas siiski.

Kewadel, suure wee ajal oli Toomi onul tööd. Ööd ja päewad läbi oli siis Toomi onu käher habe tusti ja tolmu täis ja weskilisi murrul.

Ka sellele leidis Ewald nõu.

See ei ole kellegi takistus, ütles Ewald ühel päewal.

Ewald andis oma metsast puud ja aitas Toomi onul weski ülesse ehitada mis auru jõul käima hakkas.

Ahjukütteks pidi aga Toomi onu ise Järwe talu rabast turblaid lõigata laskma.

Nii siis oldi wiimasest takistusest üle saadud ja kui kewade tuli, algasiwad järwe kuiwaks laskmise tööd peale.

Nüüd oli Ewaldil tööd.

Wara hommikust peale kunni hilja õhtuni oli Järwe talu noorperemees liikwel.

Ta juhatas ise kaewamise töösi, mida Saaremaalt toodud töölised tegiwad.

Igal pool wõis edu märgata.

Töö läks Ewaldi isiklise juhatuse all jõudsasti edasi.

Läbi põesaste, läbi madaliku ja liiwa küngaste läks kanal igapäewaga merele ligemale.

See oli just laupäew kui wiimane järk mulda saaretööliste labidate all kanali ja mere wahelt kadus.

Tee oli nüüd waba.

Ewald tõstis ise wesiwärawad kanali suu eest ära.

Ta seisis kanali kaldal ja waatas muigawal näul pealt kuidas kollakas mudane järwe wesi kõrgete kanali kallaste wahele tungis; ikka edasi tormates mere poole.

Kanal oli nüüd walmis.

Hiigla töö oli tehtud.

Kahtlejad waatasiwad kõrwalt ja wangutasiwad muigades päid: „Saab nüüd imet näha!“ öeldes.

Ewald ei hoolinud sellest midagi. Ta teadis mis ta tegi, ja tegi mis ta tahtis.

Kanali walmis saamine juhtus nagu kogemata Toomi onu uue weski walmis saamisega ühe aja peale.

Homme, pühapäew oli Toomi onu uue weski sisse õnnistamine.

Juhtumist pühitseti pidulikult.

Ka Ewald oli pidule kutsutud. Toomi onu omad lapsed oliwad ka kõik selleks piduliseks juhtumiseks kodu tulnud.

Oli ilus pühapäewa hommik.

Ewald oli wara ülesse tõusnud ja järwe kaldale ruttanud, ta tahtis näha kas wesi juba palju järwes kahanenud oli.

Kui ta järwe kaldale jõudis, ei olnud tema imestusel piiri. Kanal oli oma peale pandud lootused täitnud.

Järw oli peaaegu kuiw.

Mõni üksik madalam loik paistis weel keset mustawat järwe — weel paar päewa, ja siis ei ole ka neid enam, mõtles Ewald. Ta läks mööda kanali kallast kunni mereni, et waadata, kas kaldad mitte sisse polnud wajunud.

Mõnes liiwasemas kohas oli seda juhtunud, kuid õige wähe. Oli selleks ju kõik käe pärast olewad abinõud tarwitusele wõetud, et „sisse warisemist“ ära hoida.

Ewald oli oma tööga rahul.

Noormees tuli merekaldalt tagasi.

Läks mööda jalgteerada kuni suure maanteeni wälja, sealt pööras ta pahemat kätt wiiwale hobuse teele ja sammus Toomi onu weski poole.

Seda teed oli ta nii mõndagi korda juba ennem käinud.

Kui ta Toomi onu weski juure wälja jõudis, waatas ta huwitusega uut ehitust, mis wana wiltu wajunud weski logu kõrwal seisis.

Uus weski oli Ewaldi walmistatud plaani järele tehtud.

Uus maja oli ruumikas, kõrge akentega ja pika korstnaga.

Wana weski oli oma aja ära iganud ja pidi kaduma, uue, suurema eest.

Ta oli aastakümneid Toomi onule tööd ja leiba annud.

Toomi onul oli kuus poega ja teist niisama palju tütreid.

Wanemad lapsed oliwad juba kõik pesast wälja lennanud, elasiwad linnades ja oliwad ka mõned neist maal mõisades teenistuses.

Toomi onu oli katsunud jõudu mööda kõigile oma lastele ka natukene kooliharidust anda, et neil „kergem oleks elust läbi purjutada,“ ütles wanamees naljatades, kui keegi tema lastest juttu tegi.

Seda aga oli Toomi onu ausasti teinud.

Kõik oliwad oma kohtade peal, peale ühe poja ja tütre, kes kodu maja pidamises abiks oliwad.

Kõige wiimane tütar oli Helmi.

See oli alles wiieteistkümne aastane plika ja käis linnas koolis.

Ka Helmi oli tänaseks kodu tulnud.

Pidu oli waikne.

Ilma suurema kära ja mürata.

Sai söödud, joodud, naerdud ja naljatatud.

Ewald tundis ennast Toomi onu pool alati nagu kodu.

Siin walitses alati mahe toon ja õrn hoolitsew armastus.

Ewald waatas huwitusega ja tähelepanelikult kuidas wana halli peaga Toomi onu teinepool, weel kõbe eidekene, puhta walge põllega ja must tanu hõbehallide juukste peal, toimetades ja tallitades ringi käis.

Igal pool kohendades, hoolitsedes.

Ewaldil tuli meelde tema oma ema — — suur ja tugew oli ema olnud, oli neid kõiki ühe wõrra armastanud, nende kõikide eest hoolitsenud... seal tuli isa surm, ema kurwastus oli trööstimata olnud.

Ema läks isale järele... meie jäime kolmekesi ilma!

Ohke tõusis nooremehe rinnust ülesse.

Järwe talul ei olnud sellest saadik enam perenaist olnud. Seal tallitas wõeras palgalise käsi.

Uus maja metsas oli ilma perenaiseta.

Nagu tahtmata libises Ewaldi pilk peatades Toomi onu noorema tütri, Helmi peale.

Ta pilk wiibis nagu puhkades, Helmi alles lapselikul näul.

Helmi oli punapõseline, ruuge lokkis juukstega ja suurte unistawate sinisilmadega.

Käher neiu kõrwa ääres näis nooremehe pilku wangistawat.

Ja kui ta weel naeris, nii südamest, nii meelitaw wallatult wäikesed lohud põskedes — — — siis oleks tahtnud küll seda wallatud plikat, kes nii kelmikalt ja magusasti naerda oskas, ainult suudelda.

Helmist tõutas haruldane iludus saada.

Ta oli alles wiieteistkümne aastane.

Tema keha wõttis alles algwormisi, oli arenemise astmel.

Wähe juba paisuw, kumer rind, ümmargused puusad — — Missugused toredad käewarred weel! Mõtles Ewald pilku üle wäikese neiu libiseda lastes.

Otse kui woolitud... wõi õigem kui kunstniku käe alt wälja tulnud, nagu selleks loodud, et neid imesteleda.

Helmi näis nooremehe pilku tabawat. Õrn puna kattis neiu palgeid. Ta näis nooremehe pilku mõistwat...

Ehk Helmi küll alles nii noor oli, ei olnud ta sugugi enam nii rumal, et mitte aru saada missugust mõju ta iludus noortemeeste peale awaldas.

Ta püüdis nooremehega edwistada, nagu kõik selle wanused plikad teha armastawad.

Ewald, ehk küll ammugi täiealine, sai uuesti poisikeseks.

Nad jooksiwad Helmiga mööda järwe kallast, ajasiwad teine teist taga, peitsiwad endid põesastiku ära, ja kui siis ülesse leitud sai, oli kisa ja naeru kõik mets täis.

Nii naersiwad ja mängisiwad noormees ja neiu hilja õhtuni.

Ewald tundis enesel nii kerge, nii hea, neiu seltsis. Muredeta, nagu siis kui ta alles noor oli ja koolis käis.

„Kui kahju!" hüüdis Helmi.

„Ma pean juba homme jälle linna tagasi minema!" ja lisas juurde:

„Kui hea on siin olla!"

Ei ole tarwis hommiku wara ülesse tõusta, ei ole tarwis kooli minna, kedagi ei pruugi karta.

„Ei ole kooliõpetajate uuriwaid pilkusi — — — wesi ja mets..." Hõisates ja hüppates nagu lina lind, nagu noor hirw pistis ta siis jälle Ewaldi eest jooksu.

Ewald ajas neiut taga.

Ta sai lõõtsutawa ja hingeldawa neiu põesastikus kätte.

Helmi palus: „laske mind lahti!"

„Laske ometi lahti!" kordas ta hädaldades.

„Ei" ütles Ewald.

„Enne peate endid lahti lunastama."

Aga mis moodi siis? küsis wäikene wärisew neiu nooremehe tugewate käte wahelt lahti tahtes rabeleda.

Ma ei tea kuidas! hüüdis neiu.

„Ainult üks musu," wastas noormees neiut tugewasti kinni hoides.

Ei!

Laske mind ometi lahti! palus Helmi üleni punastades.

Noormees ei lasknud.

Ta hoidis saaki oma käte wahel. Enne kui ta isegi aru sai mis ta tegi, musutas ta neiut... musutas jänunedes kaua...

Neiu rabeles ennast lahti ja jooksis ära. Noormees waatas neiule järele ... nägi läbi põesaste neiu walget kleiti

lehwima, nägi neiu käheraid lokkisi kõrwa ääres tuule käes laiali paisatult liikuma... ja ta kadus weski nurga taha...

Ewald läks pikkamesi neiule järele.

Silmad maha pöördud, tal oli häbi.

Häbi oma nõrkuse pärast.

Aga mis oli õieti häbi? Selle õnne joowastuse wastu, mis nooremehe hinge neiut suudeldes waldanud...

Ei midagi! wastas ta ise enesele.

Ewald ei näinud enam Helmit sellel õhtul.

Neiu oli ennast ära peitnud.

Ta tuli ilma neiuga jumalaga jätmata Toomi onu poolt ära.

Ta tuli üksi. Pikamesi, mõttesse wajunult astus ta mööda kitsast teerada kodu poole.

Kõik tema mõtted oliwad tänasepäewa juhtumiste külges kinni. Terwe ta hing kiindus ennast neiusse...

Noormees unistas...

Ewald oli oma emalt õrnatundelise hinge pärinud, isalt aga wisaduse.

Ta oli hea peremees oma töölistele ja teenijatele, oli alati lahke, wiisakas ja wastutulelik.

Wisa ja järelandmata iga asja juures mis ta ettewõtnud.

Oli asju millel takistused ees, mille läbi wiimine raske näis olema, aga Ewald wiis oma mõtted läbi.

Ja kui töö tehtud, siis tundis ta sellest rõemu.

Ewald rõemustas ennast iga korda läinud töö, iga wähema kui asja pärast, nagu laps.

Naesterahwaste wastu oli ta alati tagasihoidlik olnud. Ka siis kui ta alles koolis käis, oli ta enesele niisugused sõbrad walinud, kes tööd armastawad.

Nendest oli ta alati eemale hoidnud, kes muidu laiseldes, linna uulitsaid mööda oliwad tallata armastanud, et oma wanemate waewaga teenitud kopikaid läbi lüüa.

Ja neid oli õige palju olnud.

Ewaldi ema oli oma „silmatera" hellalt kaswatanud, maanitsedes ja sügawas kombluses.

Ema oli jumalat kartnud. Oli waga naisterahwas olnud ja oli püüdnud oma lastes ka seda kaswatada, mis ta ise tõeks pidas.

Teiste, kahe wanema poja juures oli see küll asjata waew olnud, seda pidi ema isegi enesele tunnistama, ehk see küll ema südamele walusana tundus.

Nähes oma tööd asjata olema, weeresiwad suured heledad pisarad üle kortsu läinud palgete...

Ema pani oma lootust noorema poja Ewaldi peale. Siin läks ema mõte osalt täide.

Ewaldist ei saanud küll mitte kiriku jünger, aga ta oli ometi wälimises elus seda omandanud, mis ema talle elusse kaasa soowis anda.

Ema ütles alati oma wäikese poja pead silitades kui ta teda kooli saatis: „Ära tee, poeg, ilmasgi seda teistele, mida sa ei soowiks, et teised seda sulle teewad."

Selles mõttes kaswasgi Ewald ülesse.

Nüüd oli Ewald Järwe talu peremees.

Ta tegi kasuliku tööd, oli oma teadmistega mis ta koolis ja elus omandanud, teistele eeskujuks.

Ta tegi oma wäikesel kodumaal üles ehitawat kultura tööd.

Järwe talu uudes metsamajas ei olnud perenaist.

Ka Ewald mõtles selle peale.

Tal ei olnud selleks küll selgeid jooni ega kehawormisi missugune see uus Järwe talu perenaine peaks olema.

Küll oli nooremehe hinges tume kuju unistuste näul heljunud, kuid kehastada ta seda kuju senini polnud julgenud, kartes wigasi teha.

See kuju, mis juba poisikese east Ewaldi peas liikunud, oli õrn, wooruslik ja nii ilus, et ta kohe nooremehe hinge waldaks. Juba esimesel nägemisel...

Et ta tuleks kui maruhoog ja tõmbaks nooremehe oma igatsewasse kaenlasse...

Et tal oleks selle kujuga sarnadust —

Missuguse kujuga? Küsis noormees eneselt:

Ja ta mõte peatas.

Peatas ruugejuukselise ja wallatult naeratawa Toomi onu Helmi juures.

Ta oli täna Helmit musutanud...

Missugused järeldused wõisiwad sellel tema ülimeelikal teol neiu ja tema wahekorra kohta tulewikus olla? arutas Ewald iseeneses.

Saab ta minu kohta halwa otsuse tegema?

„Ei tea!" Ütles noormees.

„Aga ära ta põgenes."

„Ma ei tea, kust ma täna küll niisuguse julguse wõtsin? Ennem pole ma seda küll kunagi julgenud."

„Wist küll sellepärast, et keegi mulle nii ei ole meeldinud kui Helmi."

Ma pidasin ennast araks, aga ometi ei ole ma kaugeltgi seda — — mul on tõesti julgust ka, aga puudas seni see

jõud, mis mind tegewusele oleks jõudnud awateleda.

Nii arutas Ewald kõige tee.

Ta jõudis kodu.

Weel woodis lamades unistas noormees wäikesest Helmist. Ka unes heljus neiu õrn kuju Ewaldi mõtetes, unenägudes. Kui Ewald hommikul ülesse ärkas, tegi ta kindla otsuse: „Helmist saab Järwe talu perenaine."

Juba ammu, enne eilast päewa oli Helmi nooremehele armsaks saanud.

See oli möödaläinud suwel.

Ta oli siis tihti Toomi onu pool käinud.

Mis pärast?

Iga kord oli wäikene Helmi teda järwe kaldale saatma tulnud — — — oli wahest, jumalaga jätmise juures oma õrna käekese nagu kogemata nooremehe karu käppade wahele unustanud.

Oli siis jooksu pannud, wallatult, mängides... Ja noormees oli neiule järele waatanud... kunni see weski nurga taha kadus.

Wahest oli neiu weel weski nurga juures ennast tagasi pööranud, oli naerdes nooremehele käe musu saatnud.

Noormees oli ilma soowideta õnnelik olnud.

Ligi aasta aega oli mööda läinud.

Helmi tuli koolist kodu.

Ta oli wahe peal kuueteistkümne aastaseks saanud.

Oli suwi.

Ewald oli pruuniks põlenud. Oli pikad suwised päewad läbi tööd teinud, hommikul wara algades, hilja õhtul wäsinult kodu tulnud.

Ta oli Helmit kodu oodanud... oli neiu järel igatsust tundnud...

Nüüd oli siis Helmi kodu.

Ewald sammus tuntud teerada mööda Toomi onu weski poole.

Nüüd ei saanud enam paadiga sõita, nii kui mööda läind aastal.

Järw oli kuiw.

Paiguti lokkas juba tugew oras endise mudase ja haisewa wee asemel.

Ewald läks ringi.

Ta jõudis Toomi onu weski juure. Ta süda tuksus tormiselt — — — teadmatus waldas nooremehe hinge.

Kuidas saab neiu tema wastu olema! On's ta tema ülimeelikat tegu weski õnnistamise päewal unustanud juba! Annab ta seda mulle andeks?

Ta polnud peale seda Helmit näinud.

Kui Ewald alles selle üle pead murdis, tuli neiu kelmikalt naeratades nooremehele weski nurga juures wastu.

„Ma nägin, et Teie tulite ja jooksin Teile wastu." Ütles neiu naeratades ja mõlemid kätt nooremehele teretamiseks wastu ulatades.

See wõttis mõlematest kätest kinni ja waatas tõsiselt ja kaua neiule silmadesse.

Neiu näol polnud pahameele jälgegi.

Kui Ewald seda märkas, hüppas ta süda rõemu pärast sees. Tugew, wärisew õnne tundmus waldas uuesti tema hinge.

Ta oleks tahtnud Helmit oma rinnale tõmmata, tormiselt teda kallistada, aga ta ei julgenud! Ta kartis, et neiu ära põgeneb.

Ewald ei jõudnud küllalt imesteleda, neiu oli selle mõne kuu sees palju täienenud, oli neiuks sirgunud.

Endiste lühikeste koolikleitide asemel kandis Helmi nüüd pikka kleiti.

Ewald ei märganud neius muud kui ainult seda, et ta täienenud oli, pikemaks sirgunud.

Näu ilme oli muutmataks jäänud.

Ta waatas nii kui waremgi nooremehele otsa, usaldawalt, seal juures aga küllalt nooruse wallatust silmades.

Helmi oli kooli lõpetanud.

Nad läksiwad wana weski tammi juurde ja istusiwad kiwide peale maha.

Neil oli paljugi teine teisele jutustada.

Siin oliwad nad waremgi õhtutel istunud, weekohinad kuulates ja teine teise wastu surudes...

Päew läks peagi mööda.

Sai jutustud, käidud metsas tuttawatel kohtadel, millel mingisugune mälestus oli.

Sai jookstud endisel järwe kaldal.

Sai waadatud lokkawaid wiljawäljasi, mis kuiwaks lastud järwe asemel haljendasiwad.

Kui siis õhtu tuli, seisiwad noormees ja neiu liiwakünkal männasalgu juures ja waatasiwad loojaminewat päikest, mis õhtupoolset taewast kuldas.

„Ma ootan Teid laupäewa õhtul siin." ütles neiu.

„Ma tulen." wastas naeratades noormees.

„Nad lahkusiwad“.

Noormees oli neiuga rahul.

Neiust tõutas saada, seda mida Ewald aastaid läbi oodanud, igatsenud...

Neius nägi noormees oma idealide kehastust...

Puhkew lill järwe kaldalt...

Puutumata puhas, rikumata hinge poolest, õrn ja naerataw...

Niisugusena soowis saada Ewald Grün naist.

Nii läks terwe sügise poolne suwe mööda.

Ewald saatis kõik oma waba aja Toomi onu pool mööda.

Pikad pühapäewad metsades ja merel liugledes mööda saadetud — ja kui siis üks kord sügise, pime ja pilwes, lugemata wihma walingutega tuli, waatasiwad noormees ja neiu kaetsedes teine teise otsa.

„Möödas juba!“ „Ilus, unustamata aeg!“

Nad oliwad suwel, nii paljugi ilusaid ja unustamata silmapilkusi läbi elanud.

Oliwad kihelkonna rahwapidudel käinud, kalameeste wõiduajamistest Jaanipäewal osa wõtnud ja palju muud.

Ewald armastas Helmit.

Armastas teda kõige oma palawa ihaldawa hingega. Kõige nooruse elu jõuga oli noormees neiusse kiindunud.

Ja Helmi?

Ka neiu pilgud täis unistust ja igatsust, mis ta nooremehe poole heitis, andsiwad sellest selget tunnistust mis tema süda tundis.

Räägitud aga ei saanud nende wahel sellest kunagi.

Miks mitte?

Ewald pidas weel Helmit nooreks ja kui ta ennast niisuguste mõtete pealt tabas, ütles noormees enesele: „Ma armastaksin siis ainult ise ennast, kui ma nüüd juba teda omaks teen.“

„Selleks on weel aega.“

Nii oli nende wahekord jäänud.

Usaldaw sõbralikuks. Maha arwatud juhtumine, uue weski õnnistamise päewal.

Ka see näis ununenud olema.

Mitu nädalad oli järjest wihma sadanud.

Teed oliwad põhjatu porised ja igasugune liikumine soikus. Ka Ewald polnud Helmi pool käinud.

Noormees ootas igatsedes ilusat ilma.

Oli pühapäew.

Kolme nädala järele paistis jälle päikene sumbunud ja läbi wettinud sügise taewas.

Noormees läks Toomi onu poole.

Ilm oli rõõske ja rõhuw.

Niisama näis ka inimeste meeleolu raske ja unine olema.

Ewald istus Toomi onu taga toas Helmi wastas ja waatas mõttes oma saapa ninasid.

Ka neiu oli mõttesse wajunud.

Jutt ei edenenud.

Midagi rasket lasus hinge peal.

Ei lasknud wabalt ja kergelt lobiseda, litsus nagu arusaamata wäel inimese mõtted igapäewase halli elusse.

Wiimaks tõusis noormees toolilt ülesse, waatas läbi akna õue ja ütles: „So, siis on Teie otsus neiu Helmi kindel, et kottu ära lähete?"

„Jah! Mul on kaup juba tehtud." „Minu õde Anna soowitas mulle selle koha." wastas neiu.

„Kas see koht ka Teile kohane on? küsis noormees pikkameisi, neiu otsa waadates.

Kuidas Teie niisuguste mõtete peale tulete?" ütles neiu. Ma ise soowisin seltsineiu kohta. Baronesse B. on wana tüdruk. Ta elab talwel linnas ja suwel maal mõisas.

„Ma usun elu saab huwitaw ja waheldusrikkas olema", lisas neiu juurde.

„Seda küll." „Selle wastu ma ei waidlegi."

„Aga nagu näha, ei ole Teil meist kodustest sugugi kahju lahkuda!" Oleme ju kõik liiga igapäewased." Ütles noormees naeratades.

„Ei. Ka Teid kannan ma meeles."

„Kas usute, et ma seda wana wiltu wajunud weskit lagunenud tammiga unustada jõuaks!"

„Ei ilmaski!" ütles neiu tõsiselt ja lisas juurde:

„Selles waikinud weekohinas on kõik mu nooruse unistused ühendatud ja need ei unune eladesgi."

Jälle waikus.

Natukese waikimise järele pööras neiu ennast uuesti nooremehe poole küsimusega:

„Miks pärast Teie täna waikite?"

Ewald wirgus mõtetest ülesse.

„Miks ma waikin? Küsite Teie", ütles noormees pikkameisi.

„Ma et tea isegi!"

„Lahkumine toob alati kurwad mõtted."

„Minu elu on täis lahkumesi, walusaid lahkumesi olnud."

„Kui on midagi ilusat olnud, siis järgneb sellele alati kurb lõpp."

Isa surm, — — ema hauda warisemine... ja nüüd!

„Ja nüüd!" kordas neiu.

„Lahkumine lõbusast seltsilisest. Wõib olla weel rohkem," wastas noormees.

„See ei ole ju sugugi nii kurb," ütles neiu.

„Teie leiate omale uusi seltsilisi, kes ehk palju lõbusamad on kui mina," lisas neiu juurde.

„Teil on õigus," ütles noormees wähe ergemalt. „Aga see on alles küsimine. Egas neid ka nii kerge leida ole."

Ewald waatas kella.

„Kas on juba hilja?" küsis neiu.

„Jah. Aeg on juba koju minna," wastas noormees.

Nad lahkusiwad.... lubasiwad aga kord weel enne neiu ära sõitu üksteist näha.

Kodu teel küsis noormees eneselt: „Mis on juhtunud?"

Õlluliselt ei olnud aga midagi iseäraliku juhtunud. See kõik oli nii harilik, pidi nii tulema.

Miks oli ta siis ometi nii erutatud?

Nooremehe unistus oli katkenud. Ta oli sellest uinakust ülesse wirgunud, millesse ta suwe jooksul ennast oli andunud.

Seni ei olnud ta midagi mõtelnud.

Oli endise järwe kaldal neiut oodanud, igatsedes, oli õnnelik olnud neiu ligi olemisest.

Tal oliwad soowid puudunud... oli mõtelnud, et see nii jäädawalt edasi kestab.

Ja nüüd!

Juba on öö mööda ja hommik leiab nooremehe woodist lahtiste silmadega mõtlemast.

Et ma Helmit armastan, see ei wõi ju ometi tema poolt arusaamataks jääda.

Ta peaks seda ometi teadma — — arutas noormees.

Kui ta mind ei salliks, siis ei ootaks ta ka mind seal pool järwe kaldal.

Mis jauks peaksin ma seda weel sõnadega ütlema! Küsis noormees eneselt.

Peaksin rikkuma seda waikist hingede idülli.

Minu armastuse awaldus tooks neiu noores rikumata hinges wõitluse elusse. Wõiks teda eba tundmustele wiia...

Ta ei tunne praegu, peale minu, ühtegi meesterahwast — — ja ta annaks ennast minule — sellepärast, et ta kedagi teist minust paremat ei tea.

„Ja pärast?"

„Ma ei laseks teda tõesti mitte minna!"

„Ei laseks!"

Esimised armukadeduse leegid lõiwad nooremehe hinges loituma. Ta wäänas oma käsi mõtte juures, et Helmi läheb, nii noor kui ta on, suurelinna elusse, elusse, kus kiusatused ja komistus kiwid noort, ilusat ja elu tundmatat neiut igal pool waritsewad.

„Mis ma küll ei annaks!" hüüdis noormees. „Kui ma seda õitsewat lille alles wõiks hoida, sellel waiksel järwe kaldal, kus ta tuulte ja tormide eest kaitstud oleks."

„Mis ma küll ei annaks! Kui ma Helmit sellena wõiks hoida, mis ta praegu on!" kordas noormees.

Kui ta seda oli öelnud, puistas sügise päike oma esimesed kiired läbi akna nooremehe tuppa.

Noormees tõstis käe silmade ette ja mõtles endamesi edasi.

„Ma wõiksin."

„Jah, ma wõiksin Toomi onule ütelda: jäta Helmi kodu!"

„Seda ma wõiks. Aga siis peaks ma selle iseenese sisemise mina wastu ülesse astuma."

„Ei. Seda ma ei tee!"

„Las' neiu läheb elusse. Las' katsub ta oma jõudu. Las' elab ja wõitleb enese olemas olemise eest... Ka mina jäin elusse maha..."

„Las' õppib neiu inimesi tundma, õppib neid liikidesse jagama, nende wahel wahet tegema, missugused nende seas halwad, missugused head on."

„Wõib olla õppib ta ka armastama..."

Seda mõeldes käis walus tõmme läbi nooremehe hinge ja endamesi lisas ta juurde: „las' õppib!"

„Wõib olla, on see mõni teine, keda ta armastama saab ja mitte mina, kuid parata ei wõi ma midagi."

Meie lahkume nii, kuidas meie wahekord praegu on.

Kui ta mind peaks tõsiselt armastama, siis kannab ta seda tundmust ka seal kaugel oma rinnas ja keegi ei jõua mind sealt wälja tõrjuda.

On see aga muidu lapselik wallatus, unistus, mida ma neiu silmades loen, siis unustab ta mind.

Kui see mul ka raske on, kui ka siin rinnas, mässaks ja walutaks — — wõib olla surmani walutaks... Aga nii on parem.

Parem, et eksituste eest hoida.

Wõib olla, teen ma suure wea! Tihti peale tahawad neiud, et neid peaks tormiga ära wõidetama... et neid jumaldataks, nende ees põlwitataks, neile meelitusi magusaid kõrwa sosistataks.

Helmist aga ei usu ma seda!

Ma ei tahaks teda teistega wõrrelda.

Ma tahaks teda kõrgemale seada — — mõistuse ilma, kus kiired ja ihad mõistusest käsutatud saawad.

Aga ma ei tohi ometi mitte unustada, ta on siiski naesterahwas, kõige oma kalduwustega.

Las' kõik nii jääda, oli nooremehe wiimane ja kindel otsus.

Sellele lõpu otsusele jõudes tõusis Ewald peale pika uneta ööd woodist ülesse.

Ewald istus akna juure ja waatas alla õue.

Tüdruk Leena, kes ka perenaise kohusi täitis ajas lehmasi karjamaale.

Riided oliwad Leenal kõrgele ülesse pandud, ja paksud, pruunika nahaga, tugewad sääred paistsiwad wälja.

Ewald waatas kadedusega seda noort, lustilist ja tugewat tüdrukut; ümarguste puusadega ja mustade kiirdeliste silmadega...

Palaw tungis nooremehele näusse, kui tüdruk häbemata ja julge pilgu peremehe magamise toa aknale heitis, kus see alles riidesse panematalt seisis.

Noormees tundis wärinat terwes kehas...

See tüdruk oli nagu selleks loodud oma musta põlewa silmadega, et kiireid äritada.

„Ma ei taha enese himude ori olla," ütles Ewald enese nõrkuse üle häbi tundes.

„Ma tahan waba olla" — „tahan ainult ühele elada, ühele ennast anda — — —"

Keda ma ka armastan.

Ta on nii õrn — — — nii puhas — kui ta üks kord minu omaks saab, toon ma ta siia — oma magamise kambri, siia — walgesse woodisse... Siis on ta minu!

Seniks kannatust.

Nii mõeldes, hakkas Ewald ennast riidesse panema.

Ta tegi seda pikameisi, hoolega. Kui ta sellega walmis oli, astus ta wälja alla õue.

Õuest läks ta mööda teed ülesse, wiljawäljade poole.

Tee tegi käänaku.

Noormees jäi seisatama. Waatas enese ümber ja pööras siis paremat kätt järwe poole.

Kuiwaks lastud järwe kaldale seisma jäädes, tõstis ta käe silmade ette ja püüdis üle waikiwa lagendiku, teine poole waadata.

Noormees lootis seal pool järwe kaldal kui mitte rohkem, siis ometi seda armast kogukest näha.

Kedagi ei olnud.

Teine pool kaldal walitses alles sügaw waikus.

Ta magab wist alles! arwas noormees ja hakkas ligidal olewa puu otsa ronima, et kaugemale näha.

Natukese aja pärast ronis ta puu otsast alla.

Ta ei olnud midagi näinud.

Rõhutult pööras noormees kodu tagasi ja hakkas tööle. Hommikused käigud aga endise järwe kaldale kestsiwad terwe nädal.

Ka õhtul istus noormees siin kunni eha kustus.

Kuid neiu ennast enam ei näidanud...

Järgmisel pühapäewal, see oli nende lahkumise päewal, läks Ewald juba hommiku wara Toomi onu poole teele.

Wana Toom oli ise Ewaldile ukse peal wastu tulnud, oli peale lühikest teretamist kohe teatanud, et Helmi juba mööda läinud nädala esimestel päewadel ära sõitnud.

Ewald jäi arusaamatult wanamehe otsa wahtima. Ta ei tahtnud oma kõrwu uskuda.

Wanamees naeratas kawalalt ja ütles:

„Teil näib see uskumata olema? Aga asi on ometi nii. Talle tuldi järele."

„Ta ei saanud oma tuttawatega jumalaga jätta; aga ta lubas pea kirjutada."

„Ta lubas pea kirjutada!" kordas noormees.

„Nagu see midagi aitaks!"

„Ma tahtsin Helmiga rääkida, tahtsin temale midagi wäga tarwiliku ütelda."

„Nüüd on ta aga ära!"

Toomi onu sai nooremehe mõtetest aru ja ütles: „Ega see eest ära lähe."

„Ei lähe küll mitte," kordas noormees.

„Aga see wõib hiljaks jääda," ütles ta litsutult.

Sellega lõppes jutt Helmist.

Ewald tuli täna warem kodu kui muidu.

Ta tuli lonkides, pea norus ja mõttesse wajunult.

Ewaldil oli kahju. Tal oli lõpmata kahju.

Walutas rinnas see imelik ja igatsew inimese süda.

Kes ise noor on olnud, see teab, see wõib ütelda, mis meie tunneme, mis meile walu teeb, kui meie sellest peame lahkuma, kes meie südamele nii ligidal seisis.

Kodu jõudes wiskas noormees ennast hoigades woodisse.

Helmi on ära!

Ära. Ilma et ma seda temale ütelda sain, et ma teda armastan!

Ta ei saanud Helmile midagi ütelda...

Kõik sõnad, kõik mõtted, mis ta nädal läbi selle jauks ette walmistanud, jäiwad wälja ütlemata... suriwad nooremehe rinnasse.

Woodis lamades sirutas ta käed wälja ja hüüdis igatsewal häälel:

„Üks ainuski kallistus, üks ainuski musu, ma oleksin siis õnnelik olnud..."

„Miks lasksin ma sind minna!"

Ma olin rumal. Ma jätsin teda teistele.

Teised wõtawad ometi seda, mida mina ei oskanud.

Need teised, kes teda kui ilusat ja ihaldawat naesterahwast näewad...

Nad ei tea, mis ta minule oli. Ei tea, tema kodu, ei tunne tema kaswamise paika.

Nemad ihaldawad tema iludust — tema neiulikust...

Nad ei küsi, kes ta on! Neile pole seda tarwis.

Nad ei tea, et see neiu on walge järwe lill, sealt poolt kaldalt...

Seal tuleb keegi linnalane, wõib olla mõni üliõpilane ehk wäike kodanik — oma räpase, musta kätega ja haarab hoolimatalt minu õrnast lillest kinni — ja see pudeneb, pudeneb tuhandeks tükkideks tema jalgade ees.

Noormees hoigas.

Helmi! Mu arm!

Kas tunned, kas tead, kas aimad missugust walu sa mulle oma lahkumisega walmistasid.

Nii keerles ja wäänles noormees pikad sügisesed ööd oma woodis.

Päewal oli enne nii lõbus ja juttukas peremees, oma tööliste wastu sõna kehw.

Kõik saiwad aru, et peremehega pole enam õige lugu.

Iga päewaga kahwatasiwad enne nii õitswa nooremehe palged.

Iga üks sai aru, et ta kannatas...

Tema wastu püüti kaastundlik olla, temaga käidi kui haigega ümber.

Keegi aga ei teadnud, mis haigus peremehel õieti on.

Aeg läks edasi.

Helmi ei kirjutanud.

* * *

Pool aastat oli mööda läinud.

See kõige parem arst, aeg awaldas ka siin oma mõju.

Ewald ei hoiganud enam.

Siiski wiibis Helmi kuju unustamata nooremehe silmade ees. Käis igal pool temaga kaasa. Päewal ja öösel.

Ewald ei jõudnud enam oodata.

Ta kirjutas Helmile.

Närwilikult, kärsitult ootas ta wastust.

See jäi aga tulemata.

Aasta pärast läks Helmi leeri ja sai ka esimest korda armulauale.

Ewald saatis neiule tema õnnistamise päewaks wäikese kingituse mälestuseks ja oma paremad soowid elusse kaasa.

Nüüd lootis ta ometi paar reakest neiu poolt.

See jäi aga tulemata.

Ka kodu kirjutas Helmi harwa. Kui, siis ainult mõne sõna.

Temal minewat hästi. Olla terwe, ja kõik.

Ewald hakkas neiut juba enesele kadunuks pidama. Ja neiu kuju hakkas aegamesi nooremehe ettekujutuses tumenema. Wiimast lootust ta aga ka ära ei heitnud.

Ta lootis, lootis ja uskus millegi enne olemata ime sisse, mis tulema pidi.

Oli jälle suwi.

T. külasse oli palju linnalasi suwitama tulnud, nii kui iga aastagi.

T. küla ja alew oliwad ühed suuremad suwitajate kokku woolamise kohad.

Siin oli suwel elu.

Pidud ja jälle pidud.

Oli ka palju ilusaid linna neiusi.

Nii mitmedgi alewi noored mehed oliwad endale linnalastest kodukanad walinud ja maitsesiwad maapealist paradiisi.

Ewald jäi aga kõige wastu tuimaks.

Teist korda ta enam armastada ei jõudnud.

Tema armastus suri. Suri pikkamesi, nagu uss nooremehe südant närides.

Midagi uut, haiglast taltsutamata ja piinawat asus nooremehe weresse. . . .

See tuli igakord siis, kui Ewald, Leenat loomasi tallitamas nägi.

Riided ülesse pandud, ehk jälle kui Leena köögis toimetas ja tallitas.

Käised ülesse kääritud, ümargused, lihawad käewarred, paljas rind, ja kui ta siis nii oma puusasi wäristades mööda peretuba käis, toimetades ja toitu perelauale kandes.

Kerge puna palgetel — wäljakutsuw, trotslik pilk silmades...

Siis tungis alati midagi uut, wõerastawat nooremehe weresse... ta tundis, kuidas weri talle pähe ja sealt südamesse tungis, seda metsikule käigule sundides.

Ta tundis, kuidas ta närwliselt wärises — mingi ääreta jõud tõmbas teda, selle tugewa ja musta werelise tüdruku poole.

See oli tema oma himu.

Himu naise järele.

Senini oli ta selle eest jõudnud ära põgeneda, aga see iha, mis tema weres kui kihwt elutses, põles kustutamata igapäew edasi ja läks ebaloomulisemaks.

Noormees kannatas...

Oli pühapaew.

Kõik Järwe talurahwas peale peremehe ja tüdruku Leena, oliwad kirikusse läinud.

Oli kesk päewa aeg.

Ewald luges oma toas.

Päikene paistis heledalt aknast sisse. Ewald pani raamatu, mida ta lehitsenud, lauale. Ta pööras ennast akna poole, et sellele eesriiet ette tõmmata, heitis aga enne pilgu aknast wälja, õue.

Õues kaagutas anide ja partide kari.

Keset seda kisawat karja, seisis Leena, juuksed lahti, salkudena õladelt alla rippuwad, nagu hoogaw laine, riided põlwist saadik ülewal, nõu kääs millest ta teri loomadele ette wiskas.

Ewald tõusis kiiresti akna alt ülesse, nagu nägemata jõud kiskus teda wälja õue.

Ta läks.

Kui ta maja wälimise ukse peale jõudis, tuli talle Leena wastu.

Tüdruk ei astunud peremehe eest kõrwale.

Käed puusas, julge, wäljakutsuw pilk silmades.

Nii seisis ta seal, nagu hukutaw jõud ise, kes meid alla, sügawusesse kaasa kisub.

Ewald wärises.

Ta katsus tüdrukust mööda minna. See ei lasknud ega ei taganenud sammugi, waid ütles häbemata julgusega: „Eks katsuge! Ainult jõuga pääsete mööda. Ega Teie mind ometi karda?“ ütles tüdruk hirwitades.

Ewald haaras tüdrukust kinni, tahtis teda tee pealt eest ära lükata.

Nende käed puutusiwad wastamesi.

Nagu elektri wool, tungis läbi nooremehe keha, kui ta tüdruku palawat ja tukslewat keha enese wastu surumas tundis.

Tüdruku palaw hinge aur ja litsuw keha soojus tegiwad Ewaldi uimaseks.

Ja see wõeras tundmus, janunew, uimastaw, ja täis kirglust, waldas teda kõige jõuga...

Ta hakkas tüdrukust kõige jõuga kinni, et teda enese alla suruda.

Nad liikusiwad teine teisest kinni hoides ja rabeledes edasi.

Wõitlus oli lühikene, aga metsik.

Tüdruk pani wastu...

Leena taganes, taganedes kautas ta tasakaalu ja tuikus — enesega noortmeest ühes kiskudes langesiwad nad läbi lahti olewa ukse peretuppa põrandale.

Tüdruk, nähes, et ta wõidetud on, andis ennast alla... Andis ennast nooremehele kõige elawa taltsutamata kiirega... surus ennast nooremehe kaenlasse ja silmi kinni pigistades kuulas ta kuidas noormees teda tormiselt suudles...

Ewald tõusis ülesse.

Wäsinud, roidunud, pilk maha pöördud, lahkus ta tüdruku toast enam kordagi tema peale waatamata.

Ewaldil oli häbi.

See, mille wastu ta wõidelnud, mille all ta kannatanud, oli kõik asjata olnud!

Ta oli täna selle ära andnud, — oma ilmsüütause, ehk nagu rahwas seda nimetab, oma puhtuse kiirgede altarile toonud.

Edespidi hoidis noormees ennast Leenast eemale ja kuigi peremees ja tüdruk wahest wastamisi juhtusiwad, ei waatanud nad kunagi teine teisele otsa.

Nii läks umbes kuu aega mööda.

Ewald heitis õhtul magama. Uni aga ei tulnud ega tulnud . . . salaja, nagu wargselt hiilis Leena ümargune kuju nooremehe silmade ette, ja tahtmata tõusis temas endine kustutamata kirg elusse...

Ewald elas mõttes uuesti weel kord kõik selle juhtumise üksikasjaliselt läbi.

Kuidas ta teatud pühapäewal läbi akna õue waadanud, seal oli Leena keset kisawat anide ja partide karja, riided ülesse pandud, juuksed metsiku salkudena õladel.

Noormees oli ülesse karanud, et õue minna. Mikspärast?

Seda ta ei teadnud!

Ükse peal oli talle Leena wastu tulnud, häbemata ja wäljakutsuwalt.

Ewald tundis weel praegu, kuidas ta wärises, kui nende palawad kehad wastamisi puutusiwad — — kuidas nad rüseledes põrandale langesid, sealt ülesse tõusiwad ja siis ligidal olewasse tüdruku woodisse oliwad läinud... ja siis — oli neiu teda oma metsiku kallistustega ära tahtnud lämmatada.

Hing oli nooremehel rindu kinni jäänud.

Ewald sirutas igatsedes käed wälja.

„Et tule ju!“ hüüdis ta.

„Tule sa mustasilmaline, metsik ja taltsutamata, nagu sa oled. Ma tahan sind!“

Tasakesi läks peremehe toa uks lahti. Argselt, nagu waras hiilides, libises walge kogu peremehe woodi ette... ja — wajus igatsewalt wäljasirutatud kätte wahele...

See oli algus.

Terwe aasta oli see nii kestnud.

Leena tuli igal õhtul. Andis ennast nooremehele — ilma soowideta, ilma sõnadeta...

Esialgul oli Leena nooremehe järele tungi tundnud, aegamesi waikisiwad küll tüdruku kired ja ta ei oleks enam tulnudgi, aga peremees soowis seda — käskis teda tulla... ja ta tuli jällegi.

Ta tuli, waikselt, hiilides nagu waras, wärisedes iga wähema kui hääle juures, kartes iga minut kinniwõtmist, nagu kurjategija.

Estis oli see nii meelitaw, magus tundmus -- Seal tuli arusaamine, aegamesi, selgelt ja halastamata...

Tüdruku arenemata mõistuse peale heitis nagu kuskilt kaugelt, walgustaw helk — — ja see walgustas teed, mida mööda ta ikka alla poole sammus.

Tüdruk sai aru, et ta weetlewale eksiteele oli sattunud.

See arusaamine oli aegamesi tulnud — — arusaamine, et ta terwe aasta otsa peremehe armukeseks oli olnud.

See oli nii tulnud, arusaamine enda elust.

Järwel oli sulane Jüri. Noor ja tubli poiss.

Jüri hakkas Leenat armastama.

Jüri hiilis neiule igale poole järele, ja kuigi Leena tema wastu waenulik püüdis olla, pidi neiu ometi kartma, et tema öösised käigud peremehe magamise tuppa, poisile teadmataks ei wõi jääda.

„Ja mis saaks siis!"

„Jüri räägiks seda kõigile."

„Missugune häbi!"

„Kõik näitaksiwad siis Leena peale näpuga:"

„Näe see seal, elab oma peremehega roppu elu."

„Ei, Leena ei jõuaks seda wäljakannatada."

„Ta ei wõiks enam elada!"

Leena ei olnud üks rikkiläinud tüdruk hinge poolest. Ta oli oma emalt palawa were pärinud ja see oligi tõukejõuks saanud eksiteele langemiseks.

Töö peale oli Leena hakkaja tüdruk.

Tal oliwad tugewad käewarred ja ta ei kartnud ühtegi tööd.

Jüri waatas muheledes neiu tugewaid liigutusi ja töötegemist pealt ja mõtles: „Kui mull ükskord nii tubli ja tugew naine saab olema, siis ei pruugi ma küll enam talu sulaseks olla.

Ma wõtaksin enesele wäikese rendi koha, meil oleks oma hobune, lehm, lammad — meil oleks lapsed — — —" nii mõtles Jüri ja ligines Leenale.

Tüdruk teda küll ei sallinud, oli tal ju peremees muidugi.

Jüri ligi tükkimine tõi aga tüdruku hinges teatud ärewuse elule. Tüdruk sai aru, kõiges kauguses, kuhu see tee teda wiib, mida mööda ta kõnnib.

Estis kartuse ja häbi näul — ülesse tulemise pärast — edasi poole sai ta aga ikka ja ikka enam wõitu enese üle ja tema hiilimine peremehe magamise kambrisse jäi harwemaks.

Ta andis ennast Ewaldile. Nii kaua oli see mõnus tundunud, kunni selleks teda tema kired oliwad sundinud — —

meelitanud... Aga seal tuli kartus ülesse tulemise eest, tuli häbi tundmus ja tüdruku peas kerkis uneta öödel kui ta peremehe juurest ära tuli, tema kallistustest wabanes mõte:

Ma annan ennast temale, olen talle mängukanniks. Ta teeb minuga, mis ta ise tahab, mis ta ise mõtleb.

Ta wõtab mind riidest lahti, kobab oma pikade närwliselt wärisewate sõrmedega minu rindasi... minu neiuliku keha...

„Mis annab ta aga selle eest mulle wastu?"

„Ei midagi!"

Jüri wõtaks mind naiseks, meil oleks wäike rendi koht, meil oleks oma hobune kellega meie pühapäewal kirikusse sõidame, meil oleks lehm, lammad, seapõrsas — meil oleks lapsed — — ja Leena paneks nad ilusasti riidesse kui nukkud.

Nagu igaüks aru wõib saada, kaldusiwad tüdruku waated ja mõtted ikka rohkem ja rohkem Jüri poole.

Jüri oli Leena wastu hea.

Kuid see teine? Kuidas saab ta sellest lahti?

Enam mitte minna!

Leena kartis Ewaldid. Oli see ju peremees, ja kui ta enam ei läheks? Kas ei ajaks see teda ühel heal päewal siis Järwelt minema?

Tema peaks Järwelt ära minema! Ilma Jürita, ilma Ewaldita!

Ei, teise peaks ta neist ometi saama.

Kui aga õhtu tuli ja teised juba magasiwad läks ta jälle Ewaldi juurde, kartes, wärisedes...

Tüdruku palgeid kattis kahwatu haiglane puna — ta kannatas...

Endine julge ja jumekas pilk muutis ennast kartlikuks, kohmakaks.

Neiu kartust suurendas weel Ewald, kes ühel õhtul naljatades neiule ütelnud:

„Mis siis, kui sull laps oleks?"

Leena oli ära ehmatanud. Ta ei olnud kunagi selle peale mõtelnud, et temal laps wõiks olla.

Selle lausega oli Ewald neiu südamesse trehwanud — — ta jooksis nooremehe käte wahelt ära — oma tuppa, kus ta kramplikult nutma hakkas.

Iga möödaminewa päewaga läks tüdruk aramaks, kohtlasemaks — ta püüdis üksi olla ja oli alati mõttes.

Jüri püüdis aga endise wisadusega Leenale läheneda.

Nii siis tuligi, et Leena ühel päewal Jürile pool pahaselt ütles:

Mis sa mu järel jooksed? Ma tulen ainult siis sinule naiseks kui sa mind siit Järwelt ära wiid. Kaugele wiid.. lisas ta tasaselt juurde.

„Ega ma sind siia ei mõtlegi wõtta." Oli Jüri Leenale wastanud.

„Kuhu siis?" oli Leena küsinud. „Kas Tõstama mõisa moonameheks wõi?"

„Mikspärast just senna!" wastas Jüri.

„Ma mõtlen wäikese kandi koha rentida," ütles Jüri tõsiselt ja lisas juurde:

„Meil on siis omal hobune, lehm, lammad, seapõrsas." — Leena oli ära punastanud ... need oliwad ju tema mõtted ka olnud.

Leena läks Jürile.

Kui Ewald sellest kuulis, mõtles ta asja järele.

Tõesti imelik ja uskumata näis asi peremehele olema. Ta kautas eestkätt kaks kõige paremat tööjõudu.

Kus ja kuidas tuli tüdruk niisuguse mõtte peale, et mehele minna — ja weel Jürile! Oli ehk neil ennem juba teine teisega tegemist olnud? küsis ta eneselt.

Tema, Ewald, oli uskunud, et Leenal peale tema kedagi teist ei ole.

Aga ta oli niisama sugune kui kõik teised. Tema oli küll uskund, et tüdruk ennast temale üksi andis.... Tuli ta ju iga õhtul waikselt, heitis ennast tema kaenlasse. Ei olnud kunagi küsinud: „Missugune saab selle lõpp olema?"

Ja äkki, Leena läheb mehele.

Tema oli uskunud, et Leena üks uuema aja tüdruk on, kes mehest midagi kuulda ei taha, kes abielu ikkega ennast ei seo, waid ammutawad elust seda kõige paremat, kunni sealt wõtta on.

„Eesel olen ma", ütles Ewald enesele.

Ma magasin lahtiste silmadega. Ma ei näinud, ei kuulnud midagi... õhtul tuli Leena... mull ei olnud tahtmist ennast sellest kunst unest ülesse äratada... mull ei olnud jõudu!

Kuidas see nüüd tuli? Selle Leenaga?

Ja Ewald tuletas enesele meelde seda esimest juhtumist pühapäewal kus nemad tüdrukuga kahekesi kodu olnud.

Kuidas Leena temale ukse peal wastu tulnud — ja siis... neiu ei olnud küll ennast ilma wõitluseta alla andnud. Oli lühike ja metsik wõitlus nende wahel olnud — — — ja kui siis tüdruk ära nägi, et wastupanemine asjata jõu kulutus on, siis oli ta ennast alla andnud, ennast tagasihoidmata kiirega nooremehe kaenlasse wisanud.

Oli kunni siiamaale ikka jälle Ewaldi tuppa tulnud — nagu midagi otsides....

Ja nii oliwad nad elanud poolteist aastat. Ewaldil polnud kordagi meelde tulnud, et see pole aus, kuidas ta oma teenija tüdruku wastu ennast ülewal peab.

Ta unustas seda, et oli ju tema „Järwe talu peremees“ ja Leena tema tüdruk, kellele ta palka maksis.

Ta unustas, et peremehe ja teenija wahekord peab puhas, eeskujuline olema, kui sa ei soowi oma hea nime peal plekkisi näha. Tal ei tulnud kordagi meelde tema wana hea ema õpetus . . . Kirgede mõllusse uppus wiimane mälestus emast . . . ja ununenud oli kõik.

Wõi mis läks see temale korda, kas see aus, ehk autu oli, temal oli nii hea olla. Oli ju neiu ise selles süüdi, arwas noormees. Miks tuli ta mulle ukse peale ette, miks ei lasknud ta mind mööda — ja see pilk . . . täis iha — iga teine oleks minu asemel seda sama teinud.

Aga tüdruk ehk tahtis muidu wallatust teha, tal ehk ei olnud sellest aimugi, mis minus kees ja kohas. Ütles üks teine hääl nooremehe südames.

Wõib olla, et tüdruk seda ei mõtelnud — arutas Ewald edasi.

Aga see pilk, need silmad . . ja noormees pesi oma südame tunnistuse puhtaks. Ewaldil tuli meelde Helmi.

Helmi on hoopis midagi teist. Temas oli jumaldawat, ta oli paleuslik — kõrge ja puutumata.

Helmi oli haritud. Ta ei laseks ennast kunagi nii kaugele eksitada.

Ja ma ei saa aru, kunagi ei tuleks mull mõtet, ei uneski, Helmi wastu ennast nii ülewal pidada, kuidas ma Leenaga tegin. Ma armastaksin teda, põlwitaksin tema, kui jumalanna jalgade ees, suudleksin tema kuue palistust, tema jalgu ja oleksin õnnelik ühest ainust pilgust mida ta mulle nagu kerjajale saadaks.

Leena oli hoopis teist . . . ta oli tugew, ümmargune, kõrge ja kumer rind — nõtkuwad puusad — ma ei saanud kunagi teisiti Leena peale waadata kui taga mõttega . . .

Mida kauem see kestis, seda tugewamaks tuntsin ma eneses iha kaswawad Leena järele.

Mu kirglus ei waikinud — ma tuntsin isegi tüdruku wastu kadedust — ta oli nagu armastamata jõud, mis kunagi ei lõppe, waid ikka ja ikka jälle uut wõib anda — ilma et see kunagi wäheneks.

Aga Helmiga ei jõuaks ma teda küll wõrrelda! mõtles Ewald.

Helmit armastasin ma, Leena sai mulle tarwiduseks... Leena oli ju ka ainult teenija tüdruk, kellel polnud wanemaid, kellel polnud kodu ega sugulasi.

Töö inimene ta oli, hariduseta, ilma waranduseta — temalt wõis wõtta ilma tagasi maksmata, ja siis kui himu täis, enesest eemale tõugata — nagu koera...

Ja kui sa nii oleks teinud, inimesed oleksiwad sind õigeks mõistnud ja ütelnud:

Waata litat, wõi tema püüdis ropu eluga Järwe talu peremeest enesele meelitada! Näe, kus mul mõni Järwe talu perenaine! Tea kas sinu emagi parem oli!" „Mine tea kust ta sind korjas..."

Nii oleksiwad nad tõeste ütelnud.

Ma tunnen neid häid inimesi, neid ligemise armastajaid inimesi, kes ise kunagi pole eksinud ja kelle kohta pühakirigi lausub: „Nad tuliwad õhtu poolt ja hommiku poolt ja istusiwad lauas kõige pühadega" — j. n. e

Nüüd läks aga kõik hästi.

Ilm ja inimesed ei teadnud sellest midagi, mis Leena Järwe talu peremehele oli olnud.

Ka Jüri ei teadnud.

Seda kaetsesiwad küll igaüks, et Järwe talu peremees nii tublist tüdrukust, kui Leena oli, ilma jäi.

Jüri tegi oma aasta täis ja läks ka minema.

Nemad rentisiwad endile wäikese kandi koha Waiste külast. Neil oli nüüd oma hobune ja wanker, lehm ja mullikas, lammad ja seapõrsas — — — seitse kuud peale pulmi oli neil ka laps... ilus poeglaps.

Kui laps kaswis, surus ema teda tugewasti wastu oma rindu ja waatas läbi pisarate lapse otsa öeldes: hea, et sa mitte tema nägu pole! Muidu oleks Jüri weel wiimaks mõtlema hakanud... lauset aga ei lõpetanud Leena kunagi.

Jüri aga ei mõtelnud midagi. Tema teada oli kõik korras.

Ta oli õnnelik... laps oli küll warem olnud, aga Leena oli raskeid wee ämbreid tõstnud, enesele haiget teinud...

Leena lahkumisega Järwelt otsustas ka Ewald uut elu algada.

Ta ütles nüüd enesele: ma olen puhastuse tulest läbi käinud, kõigist eba kiirgedest waba ja wõin ennast puhas armastusele anduda.

Ma tahan Helmile elada, tahan oma kainusega ka endised patud lunastada.

Leena aset täitis nüüd Järwel wanaldasepoolne, pika, kuiwetanud ja pleekinud näuga, Maia nimeline tüdruk.

Wahete wahel mõtles küll ka Ewald naise wõtmise peale.

Tal oli häid tutwusi ja kui ta wahest mõtles, tahtis, ometi ei oleks ta jõudnud oma mõtteid teostada.

Toomi onu Helmi oli nooremehe südame kaasa wiinud.

Helmi oli nooremehe südamesse jäädawalt püsima jäänud ja tume aimdus ütles Ewaldile, et neiu tagasi tuleb.

„Siis ei lase ta Helmit enam minna.“

„Ei lase nii ära minna!“

„Ta peab kas wõi ainult üheks minutiks minu omaks saama...“

„Jah, peab!“ kordas noormees mõttes.

„Nende uneta ööde eest, nende nimeta walude eest — peab ta seda!“

Ma olen nii palju kannatanud...

„Ta tuleb.“ Tuleb tõesti. kinnitas noormees enesele.

„Ta on alles nii puhas, nii õitsew — — — kuidas ma küll teda ootan!“

Aga mina! Olen ma see wana? küsis ta iseeneselt.

Ei. Hakkas noormees kähinal naerma.

Ma läksin oma himudele järele... aga ma olen meesterahwas — meile ei arwata seda raskeks patuks...

Helmi oli kodu tulnud.

See oli just Jaani päewa hommikul olnud.

Ewald ei tahtnud senna minna, waid ta ootas põnewusega wäljas pool seda silmapilku, millal neiut näha saaks.

Ewald kujutas Helmit endisena, wõib olla weel nägusamana ette, kui ta kottu lahkudes, kolme aasta eest oli olnud.

Järgmisel pühapäewal oli kihelkonna laulupidu.

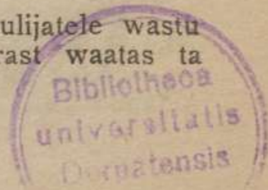
Ewald lunastas warakult pileti ja istus oma platsile. Ta waatas liikuwad rahwa kogu ja ootas.

Ta uskus, et Helmi tuleb.

Ta tuligi.

Oma wanema õe saatel liikusiwad neiud otsekohe Ewaldi poole.

Noormees oli erutuses. Ta ei julgenud tulijatele wastu waadata, ta kartis, kartis pettumust ja sellepärast waatas ta enese ette maha.

Neiud tuliwad aeglaselt, ilma elawuseta ja wõtsiwad just Ewaldi ees platsi.

Ewald waatas hinge kinnipidades äärmises erutuses seda pool salaja pealt.

Noormees ei teadnud mis teha, waikida wõi enesest elumärki anda.

Helmi istus just otse kohe tema ees.

Kaua ei pruukinud noormees siiski kõheleda, neiu pööras ennast aeglaselt, nagu wäsinult ümber.

Pilgud puutusiwad wastamesi . . . suured liikumata silmad kahwatanud näul wiibisiwad waikselt uurides nooremehe omades. Teretadi.

Aeti juttu. Küsiti teine teise terwise järele. Kuidas elatud? Mis tehtud? Mis läbi elatud?

Palju noorimehi kogus neiude ümber.

Igal pool liikus lustiline pidu tuju.

Helmi rääkis kõigiga. Kui ta aga aega sai, pööras ta ennast jällegi Ewaldi poole üle.

Ta ei olnud enam see endine punapõseline wallatu plika, sealtpoolt järwe kaldalt. Siin seisis Ewaldi ees neiu, kahwatunud näuga, suured liikumata silmad ja nendes kurblik ilme . . .

„See on aherwarre, mis teist on järele jäänud“! ütles Ewald neiule pool karjatades: „Mis on nad teist teinud!“

Terwe hingelik pettumus, terwe hinge täis kibetust.

Noormees waatas etteheitwalt neiule otsa.

Ta näis mõistma nooremehe pilkusi, ei löönud aga oma silmasi selle etteheitwa pilgu ees maha.

Ta waatas ühetauliselt liikumata nooremehe otsa.

Kõigis neiu olemises wõis märgata wäsimust, tüdinenud olekut elu wastu.

Ta ütles: „Mina olen küll ennast muutnud. Aga Teie olete ikka see endine. Wähe täielikumaks läinud.“

„Jah ma olen nüüd terwe. Täiesti terwe,“ ütles Ewald.

„Kas teie siis haige olite?“ küsis neiu elawalt.

„Ma olin wäga haige. Terwet kolm pika aastat,“ wastas noormees.

Neiu punastas.

„Aga ma ei kuulnud sellest,“ ütles ta aeglaselt.

„Teie ei tahtnudgi teada,“ wastas noormees.

Etteheitew pilk neiu silmadest riiwas noortmeest.

„Kust Teie seda teate?“ küsis neiu ironiliselt kõlawa häälega ja lisas juurde:

„Kõik mis Teiesse puutus, huwitas mind. Seda oleks pidanud Teie ometi teadma!“

„Kas arwasite, et ma seda kodust järwe, wäikest kõrgete kallastega Kolga jõge wana weski tammiga unustada wõisin. Ei! Siis ei tunne Teie mind mitte."

„Miks ei wastanud Teie siis minu kirjade peale?" küsis noormees.

„Miks?" kordas neiu järele mõteldes ja wastas:

„Ma olin jonnakas . . . Teie pidasite mind lapseks. Käisite minuga kui lapsega ümber — siis kui ma alles kodu weel olin. Ma ootasin Teid. Teie ei tulnud! Ma tuntsin enese haawatud olema ja jönnisin ... Ma olin naesterahwas ... Wõib olla, tegin ma halwasti, kautasin Teie lugupidamise, kuid etteheidet pole ma mitte ära teeninud."

„Wõin ma seda uskuda?"

Seda öeldes haaras noormees neiu käe.

Käsi oli külm.

Noormees lasi käe lahti ja waatas aineti arusaamatult neiu otsa.

See näis nooremehe eksitusest aru saama ja ütles: „Ma mõtlesin koduse järwe, ka Teie peale nii kaua kunni senna midagi uut, wõerast wahele tuli!"

„Ja see oli?" küsis noormees.

„See oli alles tänawu kewadel," wastas neiu.

„Ei. Ma ei küsinud millal see oli?" Ma küsisin: „Kes ta oli? Kooliõpetaja, kirjanik, üliõpilane, mõni arst wõi koguni ohwitser?" ütles noormees.

„Üks nendest," wastas neiu. „Ta oli üliõpilane."

„Seda ma arwasin. Mõni iseäraldus muidugi?" ütles noormees pilkawalt.

„Ei midagi iseäralikku. Ta oli igapäewane inimene, nagu iga teine. Aga ta oli päikene keset igawat ja üksildast pimedust, mis soendas ja elustas — esialgul ..." ütles neiu.

„Millal siis Teie pulmad on?" küsis Ewald silmi pilukil hoides ja uurides neiu otsa waadates, missugust muljet tema sõnad neiu peale awaldawad.

„Neid ei saagi olema!" wastas neiu õlasi kehitades.

„So! Ja miks siis mitte?" küsis Ewald.

„Üsna lihtsalt," wastas neiu. „See oli kord. Nüüd on aga see mööda — ja ma ei taha wabatahtliselt ennast kellegi mehe omaks anda."

„Nii siis waba armastus," ütles Ewald pilkawalt naeratades.

Helmile ei näinud sarnane eksamineerimine meeldima ja ta ütles ennast Ewaldist ära pöörates:

„Ma ei tea, mis ajast saadik Teil õigus on mind ülekuulamise alla wõtta? Minule ei meeldi kunagi oma tegewusest aru anda, ja ma ei tee seda ka ilmaski! Teile tegin ma erandi. Teie olete mu lapsepõlwe sõber."

„Kuidas soowite!" wastas Ewald külmalt.

Algasiwad ettekanded.

Ewald kuulatas hingelise põnewusega kontserti ja unustas natukeseks ajaks walutormi, mis temas möllama löönud neiu sõnade järele.

Ewald oli ettekannetesse kõige waimuga süwenenud, ta ei märganud ka seda, et Helmi oma õega pidult lahkus. Alles wiimases lõppus käis tema pilk otsides ringi, aga otsitawad ei leidnud ta enam.

Need oliwad pidult lahkunud.

Peale kontserdi lõppu istus Ewald mõne oma sõbraga tee lauas ja wiitis jutuajamisega aega. Kauaks ta aga senna ei jäänud.

Ta oli rahutu. Tahtis üksi olla ja järele mõtelda sõnu, mis Helmi awaldanud — tahtis enese meeleolust selget pilti saada.

Ta tuli pidult ära. Pea mõtteid täis.

Mis ta ka ei mõtelnud, mis ta ka ei tundnud, üks oli kindel: Tal oli kahju Helmist.

Kahju oli tal neiu õrnadest roosihuuledest, unistawaist silmist — need oliwad nüüd kahwatanud ja silmad suured, liikumata, tõsised —

Et Helmi õnnelik ei olnud, wõis tema näust, igast tema liigutusest aru saada.

Neis suuris silmades ei naeratanud õnn, ei, seal liikus kurbtuse ilme.

Helmi pidi nii siis Ewaldi arwamise järele õnnetu, wõib olla koguni surmani õnnetu olema.

Mikspärast?

Selle peale ei teadnud noormees enesele mingisugust wastust anda.

Ta teadis, ta tundis seda, mis neiu südames liikus — mis teda jahmatama pani.

See oli õnnetus.

Ja kaastundmus ärkas nooremehe hinges õnnetu neiu wastu elule.

Kustunud, kahwatanud wõib olla oli see endine armastus, mis Ewaldi hinge täitnud.

Tema hinges oli nüüd nii palju walusat, pakitsewat kokku kuhjanud.

Tee peal koju minnes tegi Ewald enesele kohuseks, ligemal ajal jällegi naeratust ja puna neiu palgetele nõiduda.

„Ma wõin seda! Ma pean seda!“ ütles noormees iseenesele.

Järgmisel pühapäewal wiskas Ewald enesele püssi hooletult selga ja koera ühes wõttes kadus noormees järwe kaldal olewasse rägastikku.

Mets, wõi õigem põesastik järwe kaldal oli mõnes kohas läbipääsemata paks. Ewald ei hoolinud sellest, et oksad wastu nägu peksiwad, ta sammus edasi, oksi käega eest ära lükates.

Siit, sealt ehmatas mõni lind ehk metsloom ülesse. Koer jooksis aukudes neile järele.

Ewald ei pannud seda tähelegi. Ta polnud selles mõttes kottu wäljagi tulnud, et jahti pidada.

Tema peas liikus midagi muud.

Läbi rägastiku pugedes jõudis ta peagi lagedale wäljale.

Tema ees seisis wäikene lage wäli ja selle taga noor ja ilus männa mets.

Maa oli künkaline.

Nende mändadega kaetud liiwaküngaste wahelt jooksisgi Järwe talu peremehe poolt teha lastud kanal merde.

See kanal oligi, mis järwe wee merde kandis ja nii järwe põhjapind wiljakandwaks maaks muudeti.

Selle liiwaküngaste wahel keerlewa mao töö oli ka see, et Toomi onu wana weski logu maha kisti ja tamm oma kohinaga kadus ja järwe kaldale uus elu auru jõuga asemele astus.

Ewald seisis kähera männa all, liiwa künkal ja waatas endise järwe poole, senna kus ennem niiske aur udu näul päewade kaupa heljus. Nüüd ei olnud seda enam.

Seal lokkas nüüd lainetaw wiljapeade meri ja kaugemalt paistis naireste wäli.

Rahuloldaw pilk nooremehe silmist libises üle lopsakate wiljawäljade ja ta ütles endamesi: „See siin on minu töö. Ei, õigem kultura edusamm.“

„Aeg tuleb, kus kõik rabad ja sood saawad wiljawäljadeks muudetud ja meie wäikene kodumaa saab suurte kultura riikite kõrwale tõusma.“

„Ma olen õnnelik ja rahulik enesega, et ma üks selle suure tööalgatajatest tohin olla."

Sellel kohal oliwad kanalil ülekäigu jauks puud peale pandud.

Ewald sammus üle kanali teinepoole ääre ja kadus küngaste wahele.

Ühe kõrgema koha peale jõudes jäi ta seisma. Tugewal söömul hingas noormees nõmme waiguga täidetud õhku kopsudesse.

Nooremehe pilk libises uuesti üle ümbruse.

Et koht ilus oli ja waadet wangistas, siis istus ta ligidal olewa puu tüwe peale maha. Ta oli ennem siin nii mõndagi korda wiibinud.

Kerge ohke tungis nooremehe rinnust kuuldawale. Wist tuli talle meelde aeg, kus nad kahekesi siin oliwad istunud. Oliwad Helmiga käsi kääs mändade salus jalutanud.

Ilma soowideta, äärmuseni õnnelik.

Ja nüüd!

Ta tundis elu tühjust.

Peale oma loowa põllutöö ja maa paranduse, mis teda argipäewaselt huwitas, ei olnud tal midagi pühapäewast.

Tema noor hing kisendas janunedes millegi muu, kisendas millegi suurema, soema järele, mis jää hinges sulama paneb ja toob hinge hõiskawa kewade. Mis oleks täis luulet ja ilu.

Kolmkümmend aastat oli tal juba selja taga. Mis oli elu talle andnud?

Oli ta seda leidnud, mis ta otsis?

Ei!

Kord arwas ta seda küll leidnud olewat, see oli talle nii ligi olnud, aga see kadus jälle nagu aur tema käest ära, ja nüüd seisis ta uuesti siin, ootas ja otsis seda kaduma läinud õnne taga. Ta uskus, lootis ja tahtis oma õnne wanadele kokku langenud waremetele ehitada. Tahtis seda närtsinud lille uuesti elawaks muuta, mis enneaegu närtsima oli löönud. Nii mõeldes oli ta sügawaisse mõtetesse wajunud ja ei kuulnudgi kuidas see, kellest ta unistas, temale kergel sammul lähenes, kurblik ilme silmades.

Helmi oli metsa jalutama tulnud.

Seal nägi ta Ewaldid puu tüwe peal istuwat, püss selgas ja tema ees pehme samla peal lamas kollase kirju koer kõhu peal maas, silmad kinni ja kõrwad kuklasse litsutud. Ewaldi pea oli longu wajunud ja ta wahtis enese ette maha.

Estis oli neiul küll mõte olnud segamata mööda minna, aga ta muutis siiski enese mõtteid ja astus kergel sammul nooremehe poole. Pani oma käe kuulmata nooremehe õlale ja ütles:

„Teie siin Ewald?“

Noormees ei kohkunud.

Ta näis neiu ligi olemist tundnud olewat, sest kui see oma käe õrnalt nooremehe õlale pani, kargas ta maast ülesse, rõemu helk silmades.

Ka koer tundis neiu ära ja liputas rõemu pärast saba.

Ewald wõttis neiu käe.

„Ma teadsin, et Teie tulete,“ ütles ta. „Teadsin kust Teid leida wõin!“

„Kas Teie mind ootasite?“ küsis neiu pool uskumatalt oma kätt nooremehe omasse silmapilguks jättes ja sellele otsa waadates.

„Jah. Ma ootasin Teid,“ wastas Ewald ja lisas juurde: „Ma tundsin igawust, tundsin tühjust hinges ja tulin siia. Ma ootasin Teid.“

„Tänan!“ ütles neiu.

„Aga miks ootasite mind? Ma olen igaw“ — lisas ta siis natukese waheaja järele juurde.

„Ei. Seda ei ole Teie koguni mitte,“ ütles noormees. „Teie ainult wõtate omale sisse mõtte: „Ma ei kõlba enam kuhugi. Jätke aga julgesti see mõte. Teie olete kõigist 19 aastane. Terwe tulewik, terwe õitsew noorus on Teil alles ees ja ma usun kindlasti, et mõne kuu pärast Teie kahwatanud palgeid jällegi uus ja weel õrnem puna katab kui ennem.“

„Nooruses on see ikkagi; esimeste nurjaminekute järele tunned ennast õnnetuna, mõtled, et kuidagi enam edasi elada wõimalik pole.“

„Terwe inimese ihu ja hing ägab walude koorma all ja ähwardab rusuks kokku langeda.“

„Tahad üksi olla, ja — siis — surra...

„Aga see läheb mööda.“

„Ka mina olen kord niisugust läbielanud; ehk küll teistel põhjustel...“

Neiu kuulas rahulikult pealt. Kui noormees lõpetas, ütles neiu: „Ma ei ole ju sugugi õnnetu. Ma — olen ainult wäsinud.“

Ewald waatas uurides neiule otsa ja ütles erutatult: „Siis lükkate minu sõpruse tagasi?“

„Selles mõttes küll," wastas neiu, lisas aga kohe juurde: „Ma wiibiksin heameelega Teie seltsis. Tahaksin jälle noor, see wallatu plika olla, nagu ma seda aastate eest olin."

„Mäletate ehk weel, kuidas meie siin küngastel wõidu jooksime?" küsis neiu noorelt mehelt. Selle juures kerkis õrn puna neiu kahwatanud palgetele ja ka silmis mängis läbi elatud mälestuste õnne kuma.

Ewald wõttis uuesti neiu käe ja ütles: „Kes keelab Teid siis seda olemast? Kõik on ju nii kui wanasti. Mets on seesama, künkad, orud ja nurm — ja — ka mina ei ole ennast muutnud... wähemalt mitte palju!"

See oli uue sõpruse algus.

Terwe päewa läbi jooksiwad ja mängisiwad noored inimesed metsas. Noppisiwad hiliseid lillesi, nõmme weerlewalt nõlwalt, ajasiwad kergesisulisi juttusi ja jooksiwad lindudega wõidu.

Wiimaks wäsis neiu ära.

Neiu langes murule maha, teist jalga hoidis ta kramplikult kinni, pisarad walu pärast laugetel.

Ewald nägi seda, ta jooksis kiiresti neiu juurde.

„Ega Teie ometi jalga ära murdnud?" küsis noormees osawõtlikul häälel.

„Ei. Ma lõin ta wastu kändu ära," ütles neiu läbi pisarate nooremehe poole üles waadates.

Ewald põlwitas neiu ette maha. Hakkas siis ettewaatlikult ja õrnalt neiu jalga kingast ja sukkast wabastama.

Enne aga kui ta jala sukast wabastas, küsis ta neiult: „Teie lubate ju?"

Neiu ei keelanud.

Ewald oli kübara peast ära wõtnud, seisis palja peaga põlwitades neiu ees ja waatas haiget saanud kohta.

Õhtu päike puistas läbi puu oksade oma kuldsed kiired nooremehe näu peale, kuldas tema juuksid ja mängis tema kõrgel otsaesisel warjundite waheldus.

Ewald nägi ütlemata mehine wälja.

Suur ja tugew oli ta. Ei ühtegi kortsu, ei ainustgi waltsjoont polnud selles näus leida.

Neiu unustas walu ja tema pilk peatas nooremehe näul, kus päikese kiired nagu wallatledes mängisiwad.

Ta leidis selle näu meeldiwa ja mehise olema. See oli just sel silmapilgul, kui Ewald neiu jala peenest, läbi paistwast sukast wabastas...

Nende pilgud puutusiwad wastamesi...

Tuksatus käis läbi neiu keha.

Midagi wõerast oli nooremehe pilgus, midagi uut, mida ta seal ennem kunagi polnud näinud.

Neiu näis noortmeest kartma. Ta kargas maast ülesse, haaras suka ja kinga maast pihku ja pööras ilma Ewaldi poole waatamata kodu poole minema.

Ta sammus kiiresti, nagu tagaajamist kartes.

Noormees waatas paluwa pilguga neiule järele ja hüüdis: „Helmi! Kas nii lahkutegi minust! On's see Teie lubamine?"

Neiu jäi seisma. Pööras ennast tagasi, silmad maha pöördud — tal oli wähe häbi.

Neiu tuli nooremehe juurde tagasi — wastu oma tahtmist — nooremehe paluwas hääles oli midagi niisugust olnud, mis neiut ümber pöörama sundis — wärinat, mis hinge sulama paneb, kuulis ta selles hääles.

Ewald läks neiule wastu. Hakkas tema käest kinni, pani teise käe ümber neiu piha ja ütles siis õrnalt: „Helmi! Mikspärast läksite Teie minu juurest ära?"

Neiu waatas ikka weel enese ette maha ja wastas wähe mõtlemise järele waikselt nooremehele:

„Ma kartsin Teid! Teie pilgus oli mulle wõerastawat, mulle tundmatat — uut..."

Ewald naeris waljusti.

„Kas seda uskusite minust?" ütles ta neiut kergelt enese poole tõmmates. „Teil ei ole enam seda wana lapselikku usaldust minu wastu, mis Teil enne oli."

„Teie ei ole ka enam see endine hea Ewald!" wastas neiu.

„Teie olete jonnakas, wõib olla ka pahur," lisas neiu juurde.

„Osalt on Teil ka õigus... Ma ei ole tõepoolest enam see endine — — ma ei leppiks enam nii piskuga. Ma tahaksin rohkem, wõtaksin, mis minu jagu on!" ütles noormees.

„Ja miks ei olnud Teie kohe niisugune nagu Teie praegu olete! Siis ehk oleks kõik teisiti olnud," ütles neiu ennast kergelt nooremehe wastu toetades.

Ewald waatas ülewalt neiu poole alla. Helmi oli temale waewalt õlast saadik.

„Helmi!" ütles noormees. „Usute Teie seda, et ka waremete peale uut ehitakse! Teine kord weel ilusamat kui wana oligi."

Neiu wäristas kurwalt, kurwalt pead — —

„Teie wäristate kaheldes pead," ütles noormees. „Ega Teie sellega ometi ütelda taha: Kõik on hilja!"

„Mis? Kas mõtlesite nii?“ ajas noormees peale.

„Jah,“ oli waikne wastus.

Neiu wabastas ennast nooremehe käte wahelt ja ütles: „On juba aeg kodu minna. Tänaseks saab sellest küllalt. Ma olen nälgas.“

„Õige!“ ütles noormees. „Ka nüüd tuleb mull meelde, et ka mina täna pole söönud.“

„Et lähme siis kodu,“ ütles neiu.

„Aga edespidi?“ küsis noormees. „Lõpeb tänasega meie sõbrus otsa, wõi on weel lootust edespidise aja peale?“

„Mull on alati aega,“ wastas neiu.

„Minul ka,“ wastas noormees.

„Ma tahtsin Teid just paluda . . . kas ei tuleks Teie wahest minu poole — Järwele. Ma näitaksin Teile oma majapidamest, waataksime minu uuemaid maaparanduse töösi, karjakaswatust, wiljawäljasi, niitusi ja ka endist järwe, mis nüüd nagu Teie isegi nääte, lokkawaks wilja wäljaks on saanud. Ma olen uudishimuline, kas tunnete weel wana Järwe talu tema uudes kuubes ära? Ma tahaksin just Teile näidata oma tööd ja plaanisi. Tahaksin just Teie suust otsust kuulda, kas ma oma aja kasulikult mööda saadan, saatnud olen, wõi on see muidu üks jant...“

„Aga Ewald! Teie teate ju, et ma selles arus asjatundmata olen, — minu töö oli senini ettelugemine ja härrade lastele tarkuse pähe tuupimine. Oleks aga siiski huuwitaw waadata, mida Teie seal Järwel olete korda saatnud. Rahwas räägib, et Teie olewat selle kolme aasta sees hiigla uuendusi oma koha peal läbi wiinud. On see kõik tõsi?“ küsis neiu.

„On ikka saanud mehe eest tööd teha. Teie ei tea, kui palju mulle just Teie arwamine ja otsus wäärt on!“ ütles Ewald „Minu majapidamist käiwad paljud waatamas. Need on päewa paar, wast ka kolm, sööwad oma kõhud Järwe talu puhast leiba täis ja lähewad — imestawad karja, wilja ja muud maaparanduse-, uuenduse töösi — ja läind nad ongi. Teie aga olete minu lapsepõlwe sõber, Teiega olen ma siin järwe kaldal päewade wiisi jooksnud ja mänginud — unustades aega ja aasta wahesi, mis meie wahel on. Teie nägite, kuidas ma siin oma tööd algasin, waese poisikesena — ja Teie nääte teda nüüd suureks kaswama...“

Helmi lubas peagi Järwele tulla.

Teine teisel kätt andes lahkusiwad noormees ja neiu Toomi onu auru weski wärawal.

Ewald läks lustiliselt wilistades kodu poole.

Kodu jõudes oli tal niisugune hiigla sööma isu, millesarnast ta enam kümnel aastal polnud tundnud.

Noormees häwitas armuta hulga toitu ära. Siis heitis ta magama. Magas noorskades waljusti, nii et Maial, kes kõrwal peretoas magas, uni pealt ära läks ja wana tüdruk ennast woodis tekki all kössi tõmbas, nagu sea siil.

Teisel päewal, juba wara hommikul, hakkas Järwel pesemine ja puhastamine peale.

Küüriti põrandaid, pandi uusi walgeid eesriideid akentele ette, kruusitadi teesi, ja — wärsked lilled lõhnasiwad tubades toredates waasides.

Teenijad ei teadnud mis mõtelda.

Sosistadi, arutadi. Oodati, kedagi ei tulnud.

„Need pole jälle muud kui peremehe tujud,“ ütles sulane Mart.

„Ta waatab aga seda kuidas meid töölisi piinata saaks.“

„No jah!“ ütles teine sulane Jaak. Näe, oli wa waene poisikene kui ta peale hakkas, aga wat' nüüd! Hall parun walmis! Eks see ole kõik meie higi ja were waew. Nemad muud kui priiskawad. Neil pole midagi püha, ei teise inimese warandus ega kodu. Näe Toomi onul oli oma weski. Wana teine oli küll, aga ta oli ikka tema oma. Oli aastakümneid seal elanud, iseenesele ja lastele leiba saanud. Ei seda wõi sull olla! ütles meie uus peremees ja lasi järwe kuiwaks. Ela wõi sure! Kuid sellele leiti jälle nõu. Tõmmati uus auruweski ülesse. Sina muud kui maksa neile renti.“

„Sina ära Jaak muidu plagise“, ütles Mart. „Mis Toomi onul nüüd wiga! Ega's tal pruugi nüüd wäimehele renti maksta.“

„Wäimehele?“ kordas Jaak.

„No jah. Sina ka midagi tead!“ ütles Mart. „Sina usu aga, mis ma sulle ütlen. Ma olen noorem ja saan niisugustest asjadest kergem jagu Küllap sa nääd, see puhastuse töö siin wõeti ka Toomi onu tütre pärast ette. Seal on neist üks praegu kodu —“

Parajasti kui sulased alles arupidasiwad, astusiwad Ewald ja Helmi teine teise käe kõrwal kõndides talu õue.

„Näe seal nad on'gi!“ Müksas Mart Jaagule külgi.

Kui peremees ja neiu töölistest mööda jõudsiwad, ütles Mart silmipilgutades: „Üsna kena neiu! Aga na kahwatanud.“

„Üsna kena jah!“ Kordas ka Jaak ja jäi ammuli suuga möödaminejatele järele wahtima.

„Teie olete wõimatud järwel korda saatnud!“ Pidi Helmi ikka ja ikka jälle Ewaldile tõendama.

Ewald tundis ennast meelitatud olema neiu üllatusest, kes uuest Järwe talust nii waimustatud oli, et ta ainult käsa kokku wõis lüüa.

Neiu unustas kõik oma mured, mis teda seni oliwad piinanud ja tema noor waim wõttis elawalt Ewaldi seletustest, igast uuest plaanist, mis noormees talle juttustas, kinni.

Terwe päew kulus neil käies ja waadates ära.

Õhtul wiis Ewald neiu ise kodu.

Sellest päewast peale kaswas noorteinimeste wahel usaldus ja teineteisest arusaamine.

Sügise oli kääs.

Ewald ja Helmi oliwad headeks sõbradeks saanud.

Oli ilus õhtu.

Enamasti igal õhtul jalutasiwad noormees ja neiu liiwa küngastel, männa metsa all.

Kahwatanud kuu paistis sügise taewas ja noored inimesed waatasiwad endid teine teise wastu surudes waikiwat kuud.

Ewald oli mõttes ja tõsine.

„Mis Teil wiga on, mu sõber?“ küsis neiu nooreltmehelt. „Olete Teie ehk haige? Wõi olen mina Teid pahandanud?“

„Ei midagi sellesarnast!“ wastas noormees.

„Aga midagi Teil ikka on?“ ajas neiu peale.

„Jah! Ma ei taha Teid petta,“ wastas noormees waikselt.

„Ja see on?“ küsis neiu uuesti.

„Ma pean ühe asja üle kord kindlale otsusele jõudma. Ühe asja üle, mis juba aastaid minu elus tähtsat osa edendab,“ ütles Ewald. „Nii edasi elada ma ei wõi! Ei jõua!“

Neiu tõmbas ennast kohkudes nooremehe käe alt lahti.

„Mis Teil ometi on? Rääkige ometi!“ hüüdis neiu.

„Seda ma ka teen,“ wastas noormees tõsiselt ja wõttis neiu käe

„Helmi! Ma armastan Teid! Armastasin sellest silmapilgust saadik, kus ma Teid esimest korda nägin. Siis ei tahtnud ma Teile seda ütelda! Ma pidasin Teid selleks liiga nooreks, et oma tundmusi awaldada. Nüüd aga tõendasite ise, et ma sellega suure wea tegin. See kord ei lase ma Teid minna!“

„Ei lase!“ ütles noormees pikamesi ja nagu järele mõteldes. „Teie peate mulle kindla wastuse andma. Ma ootan...“

Neiu waatas tõsiselt, kartmata nooremehele silma ja ütles: „Seda ma kartsingi!“

Käsa silmade ette tõstes hüüdis ta:

„Jah, seda ma kartsingi! Miks ei ütelnud Teie seda mulle aastate eest! Siis ootasin ma — ootasin õnne wärinas... igatsesin kallistuste järele — igatsesin palawate, kirgliste suudluste järele... Nüüd ma seda ei wõi! Ei wõi!" ütles neiu nuuksudes.

„Siis Teie mind ei armasta?" küsis noormees tumedal häälel, mis nagu kuskilt kaugelt öö pimedusest kõlas.

„Ei!" wastas neiu enesega wõideldes.

„Siis armastate seda teist ikkagi!" ütles noormees õhates.

„Ei. Ka seda mitte," wastas neiu litsutud häälel. „Ma ei armasta kedagi. Mu hing on surnud. Teie tõite mind elule tagasi, äratasite uuesti minus huwi elu wastu. Ma austan Teid kui sõpra, kui wenda, mitte aga nii kui naine meest armastama peab."

„Teie armastus ei ole siis tõeste mitte surnud — ta tahab elusse äratada... ja mina saan, saan seda tegema. Saan, kui Teie lubate!" ütles noormees.

Neiu wäristas kurwalt pead.

„Teie saate mind weel armastama, neiu Helmi! Ma ei jõua uskuda, et see puhas, lapselik armastus, mis kord Teies minu wastu elas, surnud on...

„Ei. Seda ta küll ei ole. Ta uinub," ütles noormees oma jõu sisse uskuma panewal häälel.

„Laske mind niisuguseks jääda, kui ma olen," palus neiu.

„Miks?" küsis noormees. „Kas ei ole ma ühe naise armastust wäärt?"

„Teie olete rohkem wäärt kui üks naine anda jõuab." ütles neiu waikselt.

„Ja miks lükkate siis minu armastuse tagasi?" käis noormees peale.

Neiu otsis sõnu — siis ütles ta:

„Ma ei taha ühe mehe orjaks saada! Ei ilmasgi!"

„So... Wõi nii!" ütles noormees. „Siis peame küll lahkuma!" Ta kummardas neiu poole.

„Soowin Teile elus kõiki head! Kui Teie oma mõtteid muutma peaks, siis teatke, et Järwel Ewald Grün elab, kes Teid oma surma tunnini armastama saab. Ainult üks sõna Teie poolt ja ma olen Teie juures."

Noormees läks.

Ilma tagasi waatamata kadus ta öö pimedusesse.

Neiu waatas sõnata nooremehele järele — tema huuled liikusiwad, sosistades tema nime, kuid kuuldawale see nimi ei tulnud.

Ewaldi kuju kadus pimedusesse.

Jõuetult langes Helmi liiwa künkale, suure kähera oksadega männa alla maha.

Nüüd alles tungis tasane hüüe üle neiu huulede:

„Ewald! Ewald! Sa läksid ära. Jätsid minu maha siia üksikusse pimedasse ööse. Sa ei tea, sa ei aima, kui kallis sa mu südamele oled! Sa ei aima, kuidas ma hõisates sinu rinnale oleks langenud. Aga ma ei wõi. Ma ei tohi seda. Sa oled suur — puhas . . . Su mõtted on kõrged. Mina olen langenud naisterahwas, kes nõrkuse silmapilgul oma himudele ohwriks langes. Ma sain teise mehe omaks, sind südames kandes. — Aga sina ei mõista seda, sa ei saa sellest aru! Sa oled suur ja tugew nõrkuste wastu. Sa ei annaks seda mulle iialgi andeks. Ei ilmaski! Kui sa mulle ka wannuks, tõutaks, lubaks, aga sa ei unustaks seda kunagi, et ma teise mehe päralt olen olnud. Ei ilmaski! Ja pärastises elus? Kes wõib teada! Kas ei hakka sa seda mulle ette wiskama! Ei. Ma ei saa ilmaski ühe mehe omaks, sest ma ei ole enam see puhas neiu, mida Teie minust mõtlete . . . Ma tunnen Teid mehed! Oh see palaw weri, see nooruse taltsutamata kirg . . . kui palju wiid sa meid noori eksiteele!“

„Kuidas see nüüd juhtus?“ Tuletas neiu oma langemist meelde:

„Ma armastasin Ewaldid, kantsin teda omas südames — ta oli minu elu eesmärk — minu unistus . . . Ma ootasin ühte sõnagi tema suust, mis armastusest kõneleks . . . Seda ei tulnud . . . päewad läksiwad, ma pidin kottu ära minema, ma ootasin — ootasin haiglaselt hinge kinni pidades — kui siis Ewald wahest juhtus minu külge puutuma — wärisesin ma . . . nagu tuli kees mu soontes — ja, mulle tundmata iha tahtis mind ära lämmatada. — Ah, see nooruse palaw weri küll! Ma taltsutasin ennast — see oli tänawu kewadel, — meie olime sakstega mere ääres mõisas. Ühel päewal sõitis senna proua tädipoeg. See oli noor, ilus üliõpilane. Suurte kirgliste ja musta silmadega, — tal oli haruldane pilk. Pehme ja sulataw . . Ta jäi terweks suweks meile. —“

„Ta ei olnud tark, ei ka naljakas, aga need silmad . . . see pilk . . . pehme — sealt samast häbemata, kirgline ja julge. Ma ei ole ühtegi meesterahwast näinud, kes niisuguse pilguga mulle oleks otsa waadanud kui see — üliõpilane. Ma wärisesin igakord ta pilgu all . . . tundsin kuidas tema pilk minu kaela, minu rinda riiwas — — — kuidas see pilk siis minu keha peal peatas — jänunedes . . . neelates . . . Ma kartsin teda . . . aga ta äratas minus mu uinuwa were

elusse — — ma kannatasin mingi tundmata wõimu all . . . kannatasin kunni Nelipühi laupäewa õhtuni. — Oli ilus laupäewa õhtu. Päikene oli juba looja weerenud. Ma läksin üksi metsast noori kaski tooma. Kaasik ei olnud kaugel. Teel trehwasin ma üliõpilasega kokku. Kodus olime küll alati koos. Ajasime juttu ja käisime ka pargis jalutamas. Seal oli ta ikka tagasihoidlik olnud. See oli kodus. Täna oli see aga metsas... Ta waatas mulle sellesama häbemata kirglise pilguga otsa — nagu alati. Ma wärisesin, ma kartsin teda . . . kuid ära jooksta ma ka ei läbenenud. Ma tundsin, et midagi pidi tulema, midagi enne olematat — — — ma kartsin seda mulle tundmatat, teadmatat... ma oleksin wõinud ära põgeneda, aga uudishimu hoidis mind paigal ja ma läksin tema kõrwal edasi, ikka kaugemale kaasikusse. Meie korjasime hulga noori kaski ja hakkasime kodu poole tulema. Ta wiis mind teist teed mööda kodu poole. Kas teadis ta seda, wõi oli see temale kogemata, aga sellel teel tuli wesi ette. Ma ei saanud oma wäikeste saabastega weest läbi. Ta ahmis mu ilma luba küsimata sülle ja kandis mu üle wee . . . ma wärisesin, kui ma kahe käega ümber tema kaela kinni hakkasin, ma ei teadnud, mis ma tegin . . . Tema tundis seda, tundis, et ma wärisesin — ta pani mu murule maha. Lasi ennast mu kõrwale põlwili ja suudles mind, suudles metsikult tormise kiirega — — — nii kaua kunni ma mõistuse kautasin... Kui ma ülesse ärkasin, põlwitas ta jälle mu kõrwal ja suudles minu käsi, mu kaela, mu rindasi — — — Ta waatas paluwalt, alandlikult nagu koer mulle otsa. Ma ei tundnud, ma ei leidnud enam midagi sarnast tema pilgus, mis mind ennem wärisema pani."

„Ta oli mulle wastik . . . ja need silmad, mis enne mulle nii joowastaw ilusad paistsiwad olema, hiilgasiwad nüüd kui kaks läikiwat saapa nööpi tal peas. Ma tõukasin ta enesest eemale — nagu libeda eluka. Ma põlgasin teda . . . ma oleksin wõinud ta rahuga ära tappa, aga ma ei tahtnud, ta tuli mulle liiga naljakas ette. Nagu ahw kössutas ta seal maas nelja käpa peal, kuhu ma teda tõukasin. Ma korjasin oma kased ja tulin kodu. Ma tulin uhkelt, ilma tagasi waatamata — tema, ta tuli mulle lonkides järele. Pea longus, häbi silmades . . . Teisel päewal tulin ma sealt ära, kodu. Meie ei näinud enam teineteist — ta oli kõige öö, kunni hommikuni mu ukse taga oodanud — et andeks paluda . . . Hommikul lasin ma toatüdruku talle ütelda, et ma niisugust kelmi näha ei soowi. Ta jäi senna. . . . Minu armastus, minu õnn, minu tulewik jäi ka senna, mida ta mult röövis."

Öö oli wilu.

Paks udu langes maha.

Külm ja rööske sügisene õhk tungis maaslamaja neiu kontidesse — weresse...

Ta wärises.

Tõusis ülesse, waatas kindluseta pilgul enese ümber, siis hakkas ta ilma eesmärgita edasi sammuma.

Ta jäi seisatama.

„Ei. Mitte kodu!" hüüdis neiu.

Teeraja peale wälja jõudis, ütles ta enesele:

„Ükskõik kuhu äärde, kuhu kohta sa wälja mind wiid, kuid ära sa kodu mind wii."

Lauset lõpetades pööras neiu sammud paremale poole a läks kiiresti edasi.

Järgmine hommik leidis neiu suure postmaantee pealt kiiresti edasi ruttamast, mis ligemasse raudtee jaama wiis.

Jaama jõudes ostis neiu endale pileti. Andis oma wiimase raha, mis tal kaasas juhtus olema, pileti eest wälja. Kui siis sõit tuli, istus neiu rongi peale. Ta walis enesele üksiku nurga wagunis ja kui siis mõne minuti pärast ähkiw ja puhkew wedur rongi edasi kandis, ikka päikesele wastu, lasi Helmi oma wäsinud palawa pea waguni seina najale wajuda, pigistas silmad kinni ja uinus magama.

Rong liikus kiiresti, ähkides ja puhkedes edasi hommiku poole, ikka päikesele ligemale.

See oli kiirrong.

Harwa, ainult suuremates jaamades ja linnades peatas rong, wäiksematest läks ta aga mööda.

See oli neljapäewa hommikul, kui rong pimedasse maaalusesse tunnelisse kadus.

„Ah, aaa! Juba Alam-Kaukasias!" kõlas rõemus hüüd roidunud nägudega reisijate suust.

Järgmisel hommikul, kui silmad alles unised ja wäikene pimedik wäljas oli, kõlas konduktori wali hüüe läbi wagunite: „Tiflis!"

Natukene aega weel ja rong peatas.

Inimesed tormasiwad uste poole.

Helmi tuli kõige wiimasena wagunist wälja.

Kaks kätt tugewasti palitu tasku surutud — schall ümber pea.

Neiul ei olnud kuhugi ruttu. Keegi ei oodanud teda, keegi ei tulnud waksali temale wastu.

Ta oli kõikidele wõeras.

Ka raha ei olnud tal.

Helmi astus rahulikult läbi jaama hoone wälja, tundmata linna uulitsale.

Ta lasi ennast edasi rühkiwast rahwa woolust edasi tõmmata. Ta läks nendega kaasa, teadmata kuhu!

Ilma eesmärgita rändas ta mööda Tiflisi linna uulitsaid edasi. Seisatas loomusunniliselt mõne suurema äri waateakna ees, silmitses wäljapandud kaupa — ja wiimaks mõne tunni uitamise järele tundis ta näpistawad walu kõhus. See tuletas temale tema olemasolu meelde.

Ta ei kõhklenud kaua, mis teha!

Jäi ühe suurema kullasseppa äri waateakna ette seisma, kus ta juba enam kui kümme kord oli seisatanud.

Neiu lükkas oma parema käe warruka tagasi, selle alt tuli tore käewõru, mis kullast näis olema, nähtawale.

Külmawereliselt wabastas ta käewõru. Tõstis selle silmade ette ja waatas seda igast küljest. Siis pistis ta selle tasku ja astus ärisse sisse. Keegi ei märganud, et neist suurist silmist, mis liikumata ja nagu tardunud pilgul kaugusesse waatasiwad, paar suurt ja heledat pisarad tasku rätikusse langesiwad.

Helmil oli walus sellest lahkuda.

See oli kink Ewaldi kääst, tema õnnistamise päewaks.

Äris küsiti neiu soowi.

Helmi pani käewõru lauale, öeldes:

„Ma soowiksin seda siin müüa. Palju Teie maksate ühe niisuguse eest?"

Enne kui kullassepp käewõru wõttis, heitis ta neiu peale uuriwa pilgu.

Pika uurimiste, kaalumiste järele tuldi wiimaks otsusele, et käewõru „sada rubla" makswad, wõi õigem väärt olla.

„Siis palun, maksge ta mulle wälja!" ütles neiu.

Kullassepp wõttis uuesti käewõru, waatas seda weel kord igast küljest ja ütles:

„Aga kus wõin mina seda teada, et see kallis asi mitte warastud ei ole!"

„Püha Jumal!" hüüdis neiu. „Näen ma siis kui mõni waras wälja?"

„Seda küll mitte," wastas ärimees oma musta habet silitades. „Aga kust wõin mina inimesi tunda! Palju on ilusaid nägusi, mis meid eksiteele wiiwad. Olgu siis, ma annan Teile 50 rubla."

„Wiiskümmend rubla? Olete Teie hull wõi?" ütles neiu ja haaras oma käewõru, et minekut teha. „Ma näen, Teie

püüate minu õnnetust oma kasuks tarwitada," lisas neiu kindlal häälel juurde. „Aga ma leian talle juba ostjad."

Neiu hakkas minema.

See mõjus.

„Mitte nii ägedalt, armuline preili! Ma annan Teile siiski nõutud sada rubla," ütles kullassepp, muidugi kartes, et see minema läheb.

„Et andke siis!" ütles neiu ümber pöörates. „Siin on käewõru. Mull on raha tarwis."

Ärimees luges raha laua peale.

Helmi pistis selle sõnalausumata tasku ja lahkus ärist.

„Nüüd on siis esimene häda möödas," ütles neiu iseenesele.

„Siin tahan ma uut elu algada, kõiki mis mööda läinud, unustades — ma põgenesin ära sealt — kaugelt põhjamaalt, kus sügisene tuul wingudes hulub ja öö nii pime on. Põgenesin siia kaugele tundmata maale — iseenese ja oma mõtete eest."

Nii mõeldes astus neiu kohalise ajalehe toimetusesse sisse.

Ta pani kuulutuse ajalehte.

„Otsin kodukooliõpetajanna kohta j. n. e. —"

Toimetusest ära tulles, läks ta ühte wähemasse wõerastemajasse, üüris enesele üksiku wäikese numbri toakese ja kui ta ka keha kinnitust oli wõtnud, uinus neiu kaua aja järele rahulikult magama.

Waewatud ihu ja hing nõutsiwad kosutust.

* * *

Teisel päewal ruttas neiu jällegi ajalehe toimetusesse. Seal leidis ta, et koha pakkumesi mitu oli.

Ta lasi enesele nende adresid anda.

Helmi algas oma ringkäiku.

Ta oli juba mitmes kohas käinud, kuid nendest ei meeldinud ükski temale.

Ta oli käimisest juba peaaegu tüdinenud.

Neiu istus puude warju pingile maha, et wähe järele mõtelda ja ka puhata.

Üks ainukene adress oli tal weel järel.

Natukese aja pärast tõusis ta pengilt ülesse, et selle wiimase koha peale minna.

See wiimane koht oli laialt tuntud kindral Iwanowi juures.

Kindral oli ise hall wanamees, sõbraliku, lahke näuga ja wesiste silmadega.

Ta tuli ise naeratades Helmile wõerastetuppa wastu.

Kindrali proua oli aga selle wastu noor ja ilus, ainult natukene umbusklik paistis ta olema.

Neil oli üks tütar, Ksenja nimi. See oli kümne aastane, ruugejuukseline, kaunis waikse ja tõsise iseloomuga plika.

Sellelele plikale soowisiwadgi kindrali paar koolipreilit wõtta.

Helmile meeldis kindrali perekond, kõige rohkem see waikse iseloomuga plika, kellele tema õpetajaks pidi saama.

Helmi wõttis pakutawa koha wastu, sest walida polnud tal ka enam midagi.

Esimene töö, mis Helmi nüüd tegi, oli see, et ta koju telegrapheris ja palus oma riideid kui ka pesu järele saata.

Ei kestnudgi kaua, Helmile sai juba mõne päewa jooksul kindrali perekond koduseks. Ta harjus perekonna wiiside, nii ka kombetega ära ja pea asi, temast peeti kui omasugusest lugu.

Ainukene asi, mis Helmile seal ei meeldinud, oliwad sagedased pidud, mida kindralipaar andsiwad ja milledest ka neiu kui perekonna liige osa oli sunnitud wõtma.

Helmi oleks kõigeparema meelega oma tuppa jäänud. Ta igatses ju rahu — waigistust oma wäsinud närwidele . . .

Aga ta pidi neist pidudest osa wõtma — wastu oma tahtmist.

Pidulised oliwad enamasti sõjawäelased, hiilgawates mundrites ja autähtega ehitud.

Harwa juhtus mõni erariides isik selle kirju kogu hulka nagu ära eksinud olema.

Kõige elawamad oliwad aga nooremad ohwitserid kindrali paari poolt antawatel pidudel käima.

Põhjused noorte kokku woolamisest kindrali majasse oliwad ka mitmesugused, noor, ilus proua, meeldiw ja lõbus, kindrali teenistusline seisukoht. —

Alati oli siin liikumine ja elu.

Helmi leidis siin uusi sõpru, uusi austajaid, ta sai siin uue liigi inimestega tuttawaks, kelle käsitöö „sõda" oli.

Iseäranis püüdsiwad nooremad ohwitserid neiu lugupidamist wõita.

Üks ratsawäelane awaldas juba teisel pidul, millest Helmi osa wõttis, neiule oma tundmusi.

Helmi lükkas armuawalduse tagasi.

Kuid ratsawäelane ei taganenud nõnda ruttu, ta kordas oma tundmuste awalduse mängu igal wõimaluse korral uuesti ja tegi seda järeljätmata.

Helmi leiti ilus, isegi nõiduw ilus olema.

Peagi sai Helmi, see on kindral Iwanowi koolipreili, uueks hiilgawaks täheks, Tiflisi kõrgemas sõjawäe ringkonnas.

Helmile ei teinud see rõemu — ta püüdis ennast, nii palju kui see temal wõimalik, sellest seltskonnast eemale hoida.

Ta põgenes oma tuppa. Ta tahtis iseenesega ja oma mõtetega üksi olla.

Mida rohkem neiu ennast tagasi hoidis, seda rohkem kaswis aga lugupidamine ja austajate hulk.

Helmi jäi kõige wastu külmaks. Ta lükkas kõik ettepanekud, kõik kingitused, mis talle teha püüti, wiisakalt tagasi.

Asi läks kord isegi nii kaugele, et kindrali proua pisarail silmil Helmi tuppa tuli, jutustades „skandalist,“ mis ohwitseride wahel isekeskis neiu pärast olnud.

„Heitke ometi armu rittmeister Platinsky peale!“ hüüdis ilus proua. „Ta läheb wiimaks hulluks peast!“

Helmi waatas rahulikult prouale otsa, kui see hädaldas ja ütles: „Armuline proua, mis läheb see minule korda, wõi mingu minu poolest terwe ilm hulluks. Mis wõin mina senna parata!“

„Ja miks siis mitte?“ küsis proua. „Antke talle wähe lootust — mõtelge, kui kole on armastada lootuseta ja — Platinsky armastab Teid tormiselt...“

„Ja mis wõin mina senna parata! Ma ei armasta teda mitte!“ kõlas Helmi wastus uuesti.

„Teie ei wõi senna parata!“ kordas proua. „Edwistage natukene temaga — Platinsky on tore kawaler. — Tal on raha...“

„Tänan,“ ütles Helmi kuiwalt.

Proua läks näust punaseks — nähes, et Helmiga pole midagi peale hakata, jättis ta neiu oma tuppa rahule ja teatas muidugi Platinskile oma misjoni töö tagajärgedest.

„Ah, ma tean!“ hüüdis rittmeister Platinsky, kui kindrali proua oma jutustuse oli lõpetanud. „See on graf Salutsky, keda Helmi armastab. Eelmise pidu peal ajasiwad nad kõikse õhtu teineteisega juttu ja graf ei lahkunud minutiksgi neiust. Ma juhtusin kogemata neile peale. Nad oliwad kõrwaltoas. Grahw tõmbas ennast neiu juurest tagasi, kui ta mind mööda minema nägi.“

„Midagi neil ikka oli!“ ütles Platinsky enam iseenesele kui kindrali prouale ja jutustas siis juhtumisest grafiga pealinnas.

„Meie teenisime ühes polgus. Oli niisamasugune lugu kui praegugi. Mul tuli grafiga wõistleda. Wõitjaks jäin aga mina ja sest saadik loeb graf ennast minu waenlaseks.“

Talwe oli nii mööda läinud, kiiresti, lõbusalt. Tuli soe ja ilus kewade, ühes sellega tõi ta ka jõukamate linna elanikude perekondadesse kolimise.

Kõik pakkisiwad omad kolud kokku ja woorimeeste rong kolikoormatega liikus suwituskoha poole.

Ka kindral Iwanowi perekond kolis linnast ära, Petrowsky suwituskohta, Mustamere rannale.

Helmi läks ühes.

Tore oli Petrowskis elu.

Liikuw ja kihaw.

Nagu mesilaste pere sumises ja liikus walge suwitajate parw iga päew merekaldal.

Supelused, jalutuskäigud pähklapuudega kaetud mägestikku, päikese ja terwisewee wannid. —

Mis seal küll kõik ei olnud!

Ka Helmi elas siin õige lõbusalt, omapäraselt.

Hommikul, kui alles wähe jalutajaid, käis ta noortega ühes suplemas, päewal wõttis ta oma õpilasega pikad jalutuskäigud mööda mereäärt mägestikku ette.

Helmi nägu ja kael oliwad pruuniks põlenud — ta oli wähe tüsedamaks läinud ja kibe naeratus, mis ennem wahetewahel tema ilusas näus nagu warju heitis, oli kadunud.

Tema silmade sära oli tumedamaks, sügawamaks süwenenud — neiu oli nagu nooremaks läinud.

Tema hing oli terwenemas.

Ühel juulikuu päewal tuli Helmi oma õpilasega mägestikust jalutuskäigult.

Nad oliwad hommiku wara juba ära läinud, sellepärast ei teadnud nad ka suwituskoha päewasündmustest midagi.

Nende imestus oli aga suur, kui nad tagasi tulles kisawa ja lärmitseja suwitajate parwe merekaldalt eest leitsiwad.

Näis, nagu oleks pikne sellesse pesasse sisse löönud, nii jooksiwad, kisasiwad, wehklesiwad kätega kõik, sealjuures püüdes teistest üle karjuda.

Kõik tagasihoidmine, suursugusus oli kadunud.

Oli ainult lärmitsew kari.

Raske oli teada saada, mis siin õieti lahti on. Wiimaks ometi tormas rittmeister Platinsky Helmile wastu ja teatas, nii hästi kui see tal korda läks: „Sõda on lahti.“

Ohwitserid sõitsiwad ära.

Ka krahw Salutsky ja rittmeister Platinsky, kes alles mõne päewa eest Petrowsky tulnud, sõitsiwad ära.

Kellegil polnud aega jumalaga jätta.

„Küll on aga austajad," tähendas Helmi õhtulaual kindrali prouale. „Jooksewad kui hullud — — — wõi arwawad nad, et sõda eest ära läheb, pole aega enam tuttawatega jumalagagi jätta."

Proua naeratas mõrudalt...

Ka kindrali perekond pani oma kolid kokku ja sõitis linna, oma talwekorterisse tagasi.

Nüüd oli liikumist ja elu linnas.

Terwed karjad seisiwad ohwitserisi ja muid sõjawäelasi kindrali wastuwõtmise toaukse taga ja ootasiwad jutule peasemist.

Kindral I. oli terwe selle mehanismuse keskkoht, mis masina üksikud osad käima paneb.

Helmi puges, kui wähegi wõimalik, oma tuppa warjule. Niisugust liikumist polnud ta ennem näinud — ta kartis seda.

Oma toas, õhtuti põlewa kamina ees istudes, mõtles ta kõige üle järele, mis ta päewal lugenud, näinud, kõnelenud oli.

Helmi haris enese waimu.

Wahest, wõib olla, õige tihtigi libises mõte kaugele Toomi onu weski juurde, kodusse... ja sealt — nagu wargselt Järwele.

Meelde tuli ka öö metsas, Ewaldi armuawaldus, nooremehe kadumine ööpimedusesse ja tema enese meeletu põgemine siia, tuhandete werstade taha.

Ta oli tahtnud põgeneda kaugele, et ei oleks enam mingit ühendust kodumaaga, midagi, mis meelde tuletaks üle elatud juhtumisi.

Ta oli põgenenud iseenese eest...

Siin waikses toakeses üksi olles ja põlewa kamina ees ennast soendades, oli ta ometi otsusele jõudnud, et see asjata, meeletus on. Inimene wõib kas teise ilma otsa põgeneda, aga oma mõtete eest ei pääse ta mitte ära.

Need tulewad ikka sinuga ühes... Hiiliwad päewal, õhtul, isegi unes sinu peaajudes ringi.

Nii mõeldes sirutas Helmi oma õrnad käekesed igatsewalt wälja, öeldes:

„Hing igatseb soojust, õrnust ja hellust. Jah, seda kõik leiaksin ma siit. Aga ma ei taha! Ma ei wõi! Ewald! Ewald!

Miks läksid sa ja kadusid pimedasse öösse. Miks ei jäänud sa minu juurde! Miks ei annud sa mulle aega mõtelda — wõib olla, oleks ma nüüd sinu naine olnud! Kui sa nüüd mu ette astuksid, ma ei ütleks enam „ei," ei ütleks! Ma langeksin sinu rinnale, hõisates ja saaksin sinu naiseks. Ma ei hooliks sellest, kui sa ka mind pärast kui petist, kui alalut, enese juurest minema kihutaks."

Nii istus Helmi õhtutel oma toas ja piinawad mõtted hulkusiwad tema peas ringi. Mõtted oma kadunud armastusest — mille eest ta ise ära põgenenud.

„Kas tõesti peaks Ewald mind sellepärast põlgama, mind enesest eemale tõukama, kui ta teada saab, et ma üksainus kord elus teise, temale tundmata mehe päralt olen olnud," küsis neiu eneselt ja wastas: „Ei. Nii wäiklane ta ometi ei oleks — ja — see ei oleks siis ka kellegi armastus, mis ta minu wastu tunneb. See on siis kui aur, mis esimese tuulepuhanguga laiali läheb. Armastus peaks niisugune olema, mis wõib andeks anda, mis jõuab ja wõib kõiki kannatada.

Niisugused oliwad neiu mõtted, igaõhtused ja alatised.

Sõda oli juba mõne kuu kestnud.

Lõppu, mis oodati, polnud aga weel kuskilt näha.

Ühel päewal sai Helmi kottu kirja. Nagu kogemata, möödaminnes seisis kirjas tähendus: Järwe Ewald olla raskesti haawatud. Mitte sõnagi rohkem.

See oli esimene kord Helmi siinoleku ajal, kus keegi Ewaldist kirjutas.

See lühikene teade mõjus aga rohkem Helmi peale, kui mitmepoognane kiri.

Neiu süda kippus lõhkema — walutas kramplikult, metsikult.

Nüüd tuli aga neiu iga õhtustele mõttetele uus käik.

Oma tuppa minnes keeras ta ukse enese järelt lukku ja langes põlwili maha ja palawad palwe sõnad liikusiwad huuledel.

Ta palus Ewaldi eest...

Teadmatus, milles neiu wiibis, oli midagi koledat, wäljakannatamatat.

Ei mingit teadet.

Kuu läks kuu järele. Ka kirjutada ta ei läbenenud. Ta häbenes enese nõrkust... Ta tahtis tugew olla — just nüüd.

Nüüd on mull kõige rohkem jõudu tarwis," ütles neiu. „Kui see mööda läheb, ei karda ma enam midagi!"

Juba ligines teist korda sügise, aga sõda kestis ikka edasi ja nõudis uusi ja uusi ohwrid.

Oli nowembri kuu.

Ilm oli ilus. Päikene paistis kahwatanult sügise taewas ja pilwed liikusiwad kõrgel õhu ruumis aeglaselt edasi.

Oli igaw. Lõpmata igaw.

Helmi walmistas ennast Ksenjaga igapäewasele jalutuskäigule.

Kui nad parajaste wõerastetoast läbi tahtsiwad minna, astus kindrali wastuwõtmise toast sirge ja uhke ratsawäe ohwitser wälja.

Kui ta aga lähenewaid naisterahwaid nägi, kummardas ta kergelt.

Helmi tõstis silmad ülesse.

Ta jäi nagu kinninaelutatult wõera ohwitseri otsa wahtima, nagu oleks see mõni ilmutus.

Neiu katsus edasi minna, jalad aga ei kuulanud sõna. Mingi üliloomulik jõud hoidis teda paigal.

„Teie siin, Helmi!“ ütles ohwitser uuesti neiude poole kummardades.

„Jah,“ tuli neiu suust waikne wastus.

„Et antke siis mulle oma käsi!“ hüüdis ohwitser.

Helmi ulatas käe.

Ohwitser wõttis õrna käekese ja surus selle wastu oma huulesi.

Peale teretamist tahtis Helmi kohe minekut teha. Ta pööras ennast ukse poole.

Ksenja ootas teda.

„Teie põgenete? Kas Teil ühtegi sõna minu jauks ei ole?“ küsis ohwitser.

„Mul ei ole aega. Mind oodatakse,“ wastas Helmi.

„Ka aasta pärast. Pika aasta pärast, mis mööda läinud, ei koguni kahe aasta pärast, ei ole Teil aega!“ hüüdis ohwitser kibedalt.

„Et olgu siis,“ lisas ohwitser juurde. „Ma olen ka sellega rahul, et ma tean, et Teie terwe ja elus olete.“

„Ewald!“ kõlas neiu hääl. „Ärge tuletage midagi meelde, mis mööda on,“ ütles ta paludes.

„Miks mitte? Ega's meie surnud ole!“ wastas ohwitser küsiwalt.

Nagu igaüks aru wõib saada, oli nimetatud ohwitser Järwe taluperemees Ewald Grün.

„Rääkige ometi, mis teete Teie siin? Ja kuidas juhtusite siia?“ küsis Ewald paludes.

„Ma olen kodukooliõpetajannaks. See preili, kindral Iwanowi tütar on minu õpilane. Ma tulin kohe siia. Peale

seda — — — Lubage tutwustada: Kindrali tütar, Ksenja Iwanowna minu õpilane ja härra Grün — minu sõber ja samaalane," ütles Helmi wenekeeles.

„Teie aunime ma küll ei tea", ütles ta Ewaldi poole ates.

„Rittmeister N. polgust," lisas Ewald ise juurde ja teretas wiisakalt noort kindrali tütart, kelle isa ka tema käskija oli.

„Aga nüüd hakkame minema," ütles Helmi ja pööras st ukse poole.

„Ka mina olen enesega siin walmis," ütles Ewald. „Teie lubate, et ma Teid saadan?"

„Olge heaks!" wastas Helmi.

Kõik kolm astusiwad ühes wälja.

Ewald saatis natukene maad neiusi ja siis nendega jumalaga jättes ruttas ta oma teenistuse kohusi täitma.

Ewald oli peale terweks saamist Kaukasia frondi peastabi juure teenistusesse arwatud.

Ja nii tuligi, et ta Tiflisis wiibis ja Helmiga ilma teadmata saatuse tõukel kokku juhtus.

Ta oli täna Helmi kääst nii palju wälja norinud, et neiu teda õhtul enese pool wastu lubas wõtta.

Oli ju Helmil oma tuba ja õigus igal ajal tuttawaid wastu wõtta, seni polnud ta aga seda mitte tahtnud.

Tema tuba, mõnusalt, omapäraliselt sisseseatud, oli talle ammugi armsaks ja koduseks saanud.

Helmi armastas waikust, ja et ta üksi tahtis olla, sellepärast ei wiinud ta kedagi oma kodusse, üksikusse waiksesse kodusse.

Peale graf Salutsky ja rittmeister Platinsky polnud keegi seda julgenud.

Ka neid ei näinud neiu heameelega sallima, aga nad oliwad maja sõbrad ja neile ei julgenud ta tagasi tõrjuwalt wastu astuda.

Täna lubas ta aga seda wabatahtliselt Ewaldile, teda enese poole kutsudes.

Ewald oli ennast palju muutnud, arwas neiu. Kõik ta talupojalik kohmetus oli temast kadunud — ta oli elawamaks, julgemaks läinud.

Kui Ewald Grün neiudest oli lahkunud, pööras Ksenja küsimisega Helmi poole:

„Kas Helmi seda ohwitseri kartwad?"

„Millest sa seda järeldad Ksenja?" küsis Helmi naeratades.

„Teie tahtsite ju tema eest ära põgeneda. Ennem ei ole Teil sarnast kiiret kunagi olnud," ütles plika targa näuga.

„Ei. Ma ei tahtnud ära põgeneda! Ja,ma ei karda ka Ewald Grüni. Ta oli minu wanemate kodu, minu naaber ja sõber," wastas Helmi.

„Aruldane ilus mees," tähendas Ksenja.

„Sulle näib Grün meeldima," ütles Helmi uuesti naeratades.

„Tal oliwad ilusad silmad," ütles plika tõsiselt.

„Jutustage temast mulle midagi," palus Ksenja.

Helmi ei lasknud seda enesele teist korda ütelda. Ta oleks ammugi tahtnud oma pakitsewat ja walutawat südant kergendada. Kellegile osaltgi seda awaldada, mis ta süda tundis.

Laialt ja pikalt jutustas nüüd Helmi kaheteistkümne aastasele plikale Ewald Grünist.

Ta jutustas waimustawalt, hooga, nii ei olnud ta kellegist ennem rääkinud.

Kui ta lõpetas, ütles plika:

„Ja see Ewald Grün armastas Teid?"

„Wõib olla!" tähendas Helmi ükskõikset nägu püüdes teha.

Helmi wiis jutu teise asjade peale üle. Nüüd, kus ta oma hinge osaltgi awanud oli, tundus nii kerge — nii hea oli jalutada.

Jalutajad oliwad merekaldale jõudnud. Lained liikusiwad tasa wastu liiwast kallast ja üksikud tuule puhangud paiskasiwad soolast mere õhku wastu nägu, paitades, hellitades.

Ahnelt neelas Helmi wärsket mere õhku sisse.

Kiire jalutus maalis palgedele õrna puna ja mõni tugewam tuulehoog kiskus lahti üksiku juukse salgu kübara alt.

Tähelepanemata ligines jalutajatele graf Salutsky.

Graf jäi sõnata Helmi otsa wahtima.

Neiu iludus, üksikud juukse salgud otsa ees ja õrn puna palgedel waldasiwad noort grafi ääreta.

„Nii wõiksin ma aastakümneid Teid waadelda, Teie ilu imestleda!" hüüdis graf.

Helmi punastas weel rohkem. Grafi meelitus näis neiut erutawat.

Graf oli ilus mees.

Pealinna salongides kõik oma waba aja mööda saatnud, oli ta küllalt wilumist jõudnud omandada, ennast huwitawaks ja meeldiwaks teha.

Ta oli lõpmata rikas. Teenis ainult wana kombe pärast, mis nende sugukonnas walitsemas, ratsawäes.

Ta oli sellega elus harjunud, kõike, mis ta soowis, saama.

Ta oli neiude südametega mänginud — seal laias Peterburgis, — armutalt nende huuledelt mett enesesse imenud, nii kui mesilane lilledelt.

Ta oli wiimaks sellest elust ära tüdinenud.

Kui ta nüüd siia Kaukasiasse tuli, wõis tema näust wäsimust ja roidunud olekut lugeda. See ilus, suurtsugune nägu awaldas, et graf oli seda elust wõtnud, mis pealinn pakkuda wõis. Ta mõtles siin tööle hakata — et logelewat elu unustada ja midagi paremat kätte saada. Aga ta pilk oli weelgi wäsinud...

Kaua aga siiski niisugune loid olek grafi juures ei püsinud.

Helmit nähes ärkas ta nagu unest ülesse.

See tuli aegamesi.

Kui graf kindrali majas hakkas käima, sai ta ka rittmeister Platinskiga kokku, kellega tal pealinnas wäikene wägipulga wedamine, muidugi tühja asja pärast, ees olnud.

Graf pani rittmeistrid hoolega tähele.

Nähes, et see kindrali koolipreilist kangesti huwitatud on, mõtles graf Platinskile ninanipsu lüüa, nii kuidas see warem temale oli teinud — ja siis oleme tasa, ütles graf endamisi.

Ta otsustas Helmit Platinsky kääst ära meelitada.

Esialgul arwas graf selle koguni kerge asja olema, ühte kodukooliõpetajannat oma armukeseks teha. Muud mõtet grafil, jumal hoidku, neiu kohta ei olnudgi.

Aga see ei läinud nii kergesti, kui graf seda arwas. Helmi ei andnud ennast ei Platinskile, ei ka grafile ligemale kui harilik sõprus seda lubas. Nii kuidas ta esimesel tuttawaks saamise päewal neile kättesaamata kaugusel seisnud, oli ta ka täna.

Ligi aasta, wõi weel enam käisiwad graf ja Platinsky kindrali majasse sisse ja wälja ja nii palju kui graf ka enesele lubamisi tegi:

„Täna saab see perupea koolipreili mu kaenlas wiibima!“

Lubamine ja tõutus jäiwad selleks, mis nad oliwad ja graf ei olnud kaugemale saanud kui tema wastane Platinsky. See on: „neiu sõrme otsasi musutada.“

See äritas grafi.

Nagu ma ütlesin, tuli see aegamesi, grafi ärkamine.

Nüüd seisis graf tihtigi mõttes oma toredas toas ja küsis eneselt: „Kas see mitte see tõsine armastus pole, mis eluks ajaks hinge elama jääb?“

Wõi oli s e üks neist armastustest, mida ta warem juba nii palju t dnud, läbi elanud oli? — mis aga kõik ununesiwad.

Ta pidi ag enesele tunnistama, et see armastus, mis ta Helmi wastu t dis, mitte tema endistele tundmustele sarnane ei olnud.

See oli midag suurt, midagi tõsist, mis hinge alusteni wärisema pani.

See oli õige armastus. Armastus, millest ta unistanud, mida ta oodanud...

See oli hoopis teistmoodi kui enne, ennem ihaldas ta, ihaldas oma himusi, mis temas põlesiwad, täita — ja — kui see sündinud, siis oli ta seda ihaldatawat kui puruks tallatud lille, enesest eemale wisanud.

Esimene, kelle wastu ta sarnast ihaldust ei tundnud, oli Helmi.

Esialgul oliwad grafil küll mõtted senna poole tüürinud, aga neiu kaine pilk oli warsti temast niisugused mõtted peletanud.

Ja täna, nii kuidas ta praegu Helmi ees seisis, oleks ta julgesti, kui see üksi oleks olnud, pakkunud neiule oma kätt ja südant eluks ajaks.

Küsimata sellest, kes ta on? Ja kust ta päralt? Kas ta kodu mõni loss wõi sauna urtsik on, sellest poleks graf hoolinud.

Ta armastas Helmit.

Aga midagi polnud parata! Neiu ei olnud kunagi üksi ja graf muud kui ootas ja kannatas, kannatas oma wastase Platinskiga wõidu.

Täna seltsis aga graf nagu igapäew jalutajatega ja saatis neid kodu.

Tee peal juhtus aga Ewald Grün neile wastu tulema.

Graf ja Ewald teretasiwad üksteist. Nad oliwad ühe polgu ohwitserid olnud ja nüüd mõlemad peastabi juures teenistuses.

Kui Ewald mööda oli läinud, küsis Helmi grafilt: „Tunnete Teie seda möödaminejat ohwitseri?"

„Wäga hästi. See on ju rittmeisier Grün. Üks kõige kardetawam Tiflisi neiute südame püüdja," wastas graf nagu loomusunnil enesele hädaohtu Grüni poolt kartes.

„Ei paistnud seda nägugi olema, härra graf," ütles Helmi grafi nokkides.

„Teie ei tunne teda!" hüüdis graf.

„Wäga hästi!" wastas Helmi. „Ma olen temaga aastaid tuttaw olnud, ta on minu kaasisamaalane ja ka naaber."

Grafi nägu wenis pikale.

„So, wõi nii! Siis wõtan ma küll omad sõnad rittmeister Grüni kohta tagasi," ütles graf wabandades. „Ma oleksin õigem nii pidanud ütlema, lisas graf juurde: Tiflisi neiud neelaks Grüni oma musta silmadega elusalt alla. Ta oli kõige wahwam ja toredam ohwitser meie polgus. Meie teenisime ühes."

„Tõesti meelitaw kiitus Teie poolt, härra graf, minu kaasisamaalase kohta," ütles Helmi.

Craf sai sellest nagu uut hoogu. Ta jutustas Helmile Grünist — tema wägitegudest sõjawäljal.

Jalutajad jõudsiwad kodu.

Graf jättis jumalaga ja lahkus.

Ewald, kui ta jalutajatest mööda läinud, juhtus rittmeister Platinskiga kokku. Teda piinas teadmatus grafi ja Helmi wahekorra kohta. Grafi minewikust pealinnas oli Ewald nii paljugi kõtistawat kuulnud, et see midagi head aimata ei lasknud.

Nii ütles ta hooletult Platinsky käe alt kinni wõttes: „Praegu tuliwad mulle graf Salutsky ja kindral Iwanowi koolipreili wastu. Graf näeb preilikesest õige huwitatud olema. Tore paar. Eks ole?"

„Jah tore paar!" kordas Platinsky ohates.

„Kas Teid ei huwita nende wahekord?" küsis Ewald uuesti.

„Rohkem kui kedagi teist siin," wastas Platinsky elawalt.

„Et jutustage siis ometi!" hüüdis Ewald.

Ja Platinsky jutustas. —

„Mulle meeldis neiu esimesest nägemisest saadik. Helmi tulek tõi Tiflisi sõjawäe ringkondadesse uut ja wärsket elu. Ennem liikus kõik noore ja edewa kindrali proua ümber — terwe noorem ohwitseride korpus. Helmi tulekuga jäi see tore proua nagu warju. Ma ei tea, kas kindrali proua surwel, wõi omal wabal tahtmisel, aga neiu hoidis ennast seltskonnast, kes teda nii wäga austas, tagasi. Ta põgenes oma tuppa warjule — siiski, ma jõudsin temale ligineda — ma olin majasõber ja kindrali proua arwas, olgu na oma wahel öeldud, „et ma üks tema" — — — olgu sellega kuidas tahes, pärast tuli see muidugi wälja. Minu õige mõte... ma lugesin neiu silmadest salajat, igatsewat pilku... lootsin, ootasin..,

„Seal tuli graf — —“ ütles Platinsky katkendiselt, „ja asi muutus. Mull oli kahju neiust, — ma pidasin enese kohuseks, teda hoiatada... ma tundsin ju grafi minewikku, mis täis pisaraid oli. Nii kergitasin ma siis ükskord katet...“

„Ja mis ütles Helmi?“ küsis Ewald.

„Ta jäi suuril silmil minu otsa wahtima, aga oma olekut ta grafi wasta ei muutnud.“

„Oma olekut ta grafi wastu ei muutunud,“ kordas ka Ewald ja tema pilk tumenes.

„Grafil on ju raha — — —“ ütles Platinsky mõttes.

Ewald waatas kella.

„So. Tänan Teid Platinsky!“ ütles Ewald. „Ma küsisin seda muidu uudishimu pärast. Aga nüüd peame lahkuma. Na, nägemiseni, seltsimees! Ma pean oma teenituse kohusi täitma minema.

Sõbrad lahkusiwad.

Ewald läks staapi. Ta wõttis seal omale antawad käsud wastu ja paari tunni pärast wõis teda jälle uulitsal edasi ruttamas näha.

Ta sammus oma korteli poole. Juba mitu korda oli ta tee peal enesele järgmisi sõnu ütelnud.

„Graf Sadulsky ja Helmi — oma olekut neiu grafi wastu ei muutnud!“

Oli õhtu.

Elektri tuled põlesiwad juba Tiflisi uulitsatel kui Ewald mööda peauulitsat edasi sammus, üksikuid tuttawaid terwitades, kes õhtu ämaruses siia jalutama oliwad tulnud. Mida kaugemale ta jõudis, seda tihedamaks läksiwad kõndijate paarid.

Nii mõnigi igatsew pilk heideti noorele sirgele ohwitserile järele.

Ewald ei pannud seda tähelegi. Ta läks mõttes kindrali maja poole. Ta peast libisesiwad tema oma noorepõlwe pildid läbi, niisama peatas ka tema mõte Helmi juures. Sellest ajast, kus Helmi alles wiieteistkümne aastane plika oli ja koolis käis. Kus Helmi suwel kodu oli — ja tema, Ewald, Helmiga terwed pikad suwised päewad läbi mööda järwe kallast, mööda metsa salku ja rägastiku, liiwa künkaid ümber jooksnud. Mis siis küll ei olnud unistatud... mis siis küll hinge ei täitnud.

See oli ühel õhtul, päikene kuldas sinawat järwe pinda ja mets wajus õhtu uinakule, — nemad wiibisiwad ikka järwe kaldal, kahekesi — naerdes naljatades . . .

Nad ei olnud sedagi tähele pannud, et paks augusti kuu udu, niiske ja rõõsk maha langes, nende riiete peale, nende nägudele, nagu tolmu pilw, tihe ja läbipaistmata.

Ja siis, lahkudes oli Ewald käe ümber wäikese neiu piha pannud — teda enese wastu surudes . . .

Neiu oli ennast tema käte wahelt, tema kaisutusest wabastanud. Oli siis ära põgenenud, wallatu mänglew pilk silmades . . .

See oli õnn olnud.

Nüüd oli aga kõik teisiti.

Graf ja Helmi! jälle ja jälle tungis uuesti Ewaldi pähe see hirmutaw luupainajalik mõte. Hakkas nagu terastangidega tema rinnust kinni, litsus seda ikka koomale ja tegi hingamise raskemaks.

Ja mõte libises läbi nooremehe pea:

„Mis jauks sinna minna? Mis jauks kinni kaswanud haawasi jälle lahti kiskuda!“

Ewaldi käik muutus ennast aeglaseks, eesmärgita lonkimiseks.

Praegu läks temast Tiflisi esimene iludus mööda — naeratades ja kergelt peaga kumardades.

Ta küsis enese käääst: „Miks lähen ma just senna ja miks ei pööranud ma selle praegu mööda ruttawa iluduse järele?“

„Ta on ometi rikas. Tema wanemad wõiwad teda kullaga üle külwata. — Aga see imelik inimese süda! — Mis on kuld nende nooruse mälestuste kõrwal, mis hiilgus nende üksiku männa salkudega wõrreldes, seal kaugel järwe kaldal, kus minu ja Helmi kodu on. Ei! taganege niisugused mõtted! Ma lähen Helmi juurde. Ma ei tahagi tema armastust, ma tahan ainult temaga jutustada. Jutustada neist kodustest kohtedest, seal kaugel põhjamaal. Meil on midagi ühist, meil on kuiwanud järwe pind, mis lokkawaks wiljawäljaks muutus, meil on ühine nurm teinepool järwe, kus tuhanded ja miljonid lilled kewadel õitsewad. Meil on hõbedane weerleb ja tiirleb kanal liiwa küngaste wahel, millede peal männad, meie põhjamaa männad, käherad ja okalised, kaswawad . . . Nendest kõigist tahaksin ma jutustada — siin kaugel wiibides.“

Ja ta läks.

Helmi istus oma toas ja ootas.

Poolämarik elektri walgus lautas ennast pehmelt Helmi wäikeses toakeses laiale. Nagu paitades ja kõigi asjadele nõiduwat kuju andes . . .

Helmi armastas niisugust poolämarust. Ta istus siin õhtutel ja mõtles, unistas oodates. Tihti surus ta käed wastu lainetawad rinda ja ütles iseenesele:

„Jää rahule, sina!“

Ta tundis enese wõimetust, kuigi ta seda ootas, tundide, päewade, kuude, isegi aastate wiisi oodanud oli.

Ta oli lugemata uneta öösi oma woodis waewlenud — oodates . . . ta oleks tahtnud siiski, selle eest, mis tulemas oli, ära põgeneda. Ta ei usaldanud enam ise ennast. Ennem oli ta tugew olnud — enesel jõudu tundnud olewat wõidelda elu wastu.

Nüüd ei olnud seda enam! Waenlane elas temas eneses —

Ta armastas Ewaldid, iga närw temas tuksus nooremehele, — aga see üks kord! See üks kord Nelipühi laupäewa õhtul metsas, nõrkuse silmapilk tema elus. — See purustas tema õnne. Tema usu õnne sisse . . .

Selle ühe silmapilgu pärast põgenes ta oma armastuse eest.

Ta ei julgenud uskuda, et peale seda õnn ja armastus Ewaldiga weel wõimalik oleks.

Waikida! Mitte ütelda Ewaldile.

Ei. Seda mu süda ei lubaks!

Ma tean, teised naeraksiwad mind, naeraksiwad minu kui wähe lollaka üle — kui nad seda teaksiwad, missugust wõitlust ma iseenesega pean ja mis pärast. Paljud mõtlewad ja tunnewad armastust teisite kui mina, ja kui ka pettus ja silmakirjalsus meie ajal elu tähtsama osa on omale wõtnud — no — ma ei tahaks ennast ilmaga wõrrelda ja ma olen ikkagi Toomi onu tütar järwe kaldalt ja tema on sealt poolt kaldalt. —

Ütelda... siis põgeneb ta minu juurest — wõib olla, neab ta mind ära, oma wiimse hinge tõmbuseni!

Ta ei annaks seda kunagi mulle andeks. Ma tunnen Ewaldid. Ta ei wõtaks ühte tüdrukut enesele naiseks, kes teise päralt on olnud.

Ja kui ta ka seda teeks, siis sellepärast, et tal kaastundlik süda on.

Seda ma aga ei taha! Ei taha!

Mull ei ole kellegi kaastundmust tarwis — ma kannatan üksi, ja üksi tahan ma kannatada!..

Ma wõtan ta wastu. Ma tahan tema wastu hea olla, ainult niikaua, kui ta mulle oma armastusest ei räägi. Räägib ta aga sellest, siis põgenen ma, põgenen kas wõi teise ilma otsa.

Ta ei jõudnud oma mõttet lõpetada, ukse peale koputadi.

Kõlas tasane „sisse“ hüüd ja Ewald astus tuppa. Ta seisis Helmi ees.

Neiu ei tõusnud ülessegi, waid ulatas talle oma käed teretamiseks wastu.

Ewald wõttis neiu käed, suudles tema käsi nagu wiisakas kombe seda teatud ringkonnas nõuab, tagasihoidlikult, wiisakalt...

„Tere tulemast, minu wäiksesse kodusse!“ hüüdis neiu pool sosisdades nooremehele, kui see tema käsi suudles.

„Kui kodune, kui meeldiw Teil siin on!“ hüüdis Ewald toakeses ringi waadates.

„Jah! Ma armastan õhtutel, sügise ja talwe õhtutel, põlewa kamina ees istuda, poolämaras... see tuletab meie esiwanemaid endisel muistsel ajal meelde, kes ka õhtutel tule asemete ümber istusiwad — sellel on nõiduwust — sellel kamina tulel,“ ütles neiu tasase häälega, mis nagu heljudes waikses toakeses ennast laiali lautas.

„Et istuge ometi! Istuge siia minu ligidale. Wõi ehk armastate rohkem walgust? Ma keeran siis elektri täiesti lahti,“ ütles Helmi küsiwalt.

„Ei ole tarwis. Ma tänan!“ wastas Ewald ja istus neiu kõrwale wäikesele türgi sohwale maha.

„Ka mina armastan poolämarust — ka päikene ei ole siis poolegi nii ilus, kui ta juba täies walguses ülewelt alla waatab — ilus on ta ainult siis, kui ta tõuseb ehk looja läheb. Liig walgus pimestab...“ ütles Ewald ja pööras ennast neiu poole. „Teie ehk mäletate weel, see oli siis kui meie alles seal kaugel põhjamaal elasime ja õhtu ämarikus järwe kaldal, Toomi onu weski juures istusime ja kaugele kostwad weekohinad kuulatasime. Eks olnud see üks kõige ilusamatest aegadest elus?“

Kui Ewald nii rääkis, toetas ta ennast wastu sohwa seljatuge ja waatas aineti Helmi poole.

„Mitte seda?“ palus neiu. „Jutustage midagi muud. Sõjast. Sõjawälja elust. Sellest, kuidas Teie haawata saite,“ ütles Helmi.

Ja noormees jutustas.

Helmi kuulas hinge kinni pidades pealt. Hirm sõja koleduste eest kutsus tasase ohke neiu rinnast ülesse.

Ewald jutustas, kuidas kuulid wingudes terwet õhu ruumi täidawad, kuidas schrapnellid raksatades õhus lõhkewad, surma ja hukatust külwates.

Kõik ümbrus on pime, õhus heljub ainult paks püssi rohu suits.

Ta jutustas, kuidas siis keset seda palawat wõitlust kuul tulnud, kuulmata, nägemata ja puurinud nagu põletades tema parema külje sisse.

„Ma langesin maha — tundsin põletawat walu külje sees — wõib olla karjatasin, — ma ei tea! Pärast tuliwad sanitarid ja kantsiwad mind ära — wälja sellest metsikust mõllust, marust, mis tuhandetel elu maksis. Kui mind ära kanti, hoigasin ma kõige tee walusalt . . . mõtlesin, et suren —" Ewald peatas.

Ewald waatas kustuwasse kamina tulesse. Ta ei näinud, et neiu silmas pisarad särasiwad — palawad tänu pisarad... Oleks ta seda näinud, sils oleks ta küll ülesse karanud ja need pisarad ära suudelnud neist ilusaist silmadest.

Aga Ewald ei näinud seda.

Ta ei näinud ka seda, kuidas neiu käed palwes kokku läksiwad ja palaw palwe nendelt kokku litsutult huuledelt ülesse kerkis selle poole, kes kõikide kaitsja on ja kes pealpool pilwesi elab.

Ewald oli mõttesse wajunud ja waatas kõik see aeg kustuwasse kaminasse.

Wähe aja pärast ütles ta:

„Mis jauks seda kõik jutustada!"

See kõlas nii raskelt, nagu tahaks noormees painajaliku rõhuwat mõtet enesest eemale peletada — ja wähe aja järel lisas ta uuesti juurde:

„Ma tulin siia, et naerda, et kodustest wäljadest ja niitudest jutustada. Ma tahtsin meie kaugel olewat põhjamaa kodust jutustada."

Ewald oli waheajal kui neiu waikis, ülesse tõusnud. Ta pilk eksis nüüd mööda tuba ringi, ilma eesmärgita — mõteta.

Helmi tõstis oma pisaratest märjad silmad nooremehe poole, kes kamina ees seisis ja nagu iseenesele rääkis:

„Jah, nõnda kustub ka elu, ja kõik, mis meies elab ja liigub," ütles ta kurwalt käega kustuwa kamina poole näidates.

Helmi pilk wiibis pehmelt, nagu paitades nooremehe paremal küljel . . . ta oleks tahtnud suudelda seda punast haawa . . .

Ewald nägi neiu pilku, pehmed ja õrna wõimsalt, ennetundmata hooga tundis ta elu woolu enese soontes wärisema lööma.

Ta tundis õnne oma südamele liginewat, suurt õnne, läbi wiletsuste, läbi walude lähenewat.

Ta oleks tahtnud nüüd juba sellsamal silmapilgul teda oma kaenlasse tõmmata, teda tormiliselt oma wastu rindu suruda — kallistada. Aga ta ütles iseenesele:

„Oota weel! Las' jää sulada."

Ja ta tegi, nagu ei oleks ta neiu hingelist muutust tähelegi pannud. Jutustas edasi oma hallist soldati elust, mis täis raskusi ja waewa.

Oli juba hilja, kui Ewald lahkus.

Paari nädala pärast oli kindral Iwanowi juures õhtupidu.

Paljud ohwitserid pidiwad sõjawäljale sõitma ja nende auks oligi see pidu määratud.

Kõik Tiflisi kõrgemad ringkonnad oliwad kutsutud. Ka Ewald oli piduliste hulgas.

Seal oliwad kõik.

Graf Salutsky ja ka rittmeister Platinsky.

Need härrad pidiwad ka kord ometi sõjawäljale minema. Nad oliwad küllalt juba kaua oma nahkasi hoidnud ja nüüd oli ometi aeg tulnud, kes neid wälja kiskus soojast pesast, wälja tormisse ja lume mägedesse.

Pidu oli hiilgaw nagu alati.

Terwel õhtul ei lahkunud graf Helmist. Tal näis nagu õigus olewat seda täna nõuda.

Ka neiu näis täna wallatu ja õnnelik olewat.

Ta waatas grafile usaldawalt silma, kui see teda üle saali oma käekõrwal tantsule wiis.

Ewaldi otsaesine oli pilwes. Armukadeduse leegid tahtsiwad teda ära lämmatada. — Aga ta walitses ennast.

Kord, kui Ewald Helmil waba silmapilgu nägi olema, läks ja palus ta neiut tantsima.

Üle saali põranda libisedes tõmbas ta neiu enesele ligemale ja sosistas talle kõrwa: „Teie näete graf Salutskiga õige suured sõbrad olema?“

„Kuidas keegi seda arwab!“ wastas neiu talle kuiwalt.

Jutt ei edenenud.

Ewald surus huuled wastamesi ja waikis.

Tants lõppes — Ewald wiis neiu oma kohale tagasi ja lahkus peale seda kohe pidult.

Oleks ta aga tagasi waadanud ja seda wallatud, ülimeelikat pilku, täis uhkuse tunnet ja õnne näinud, mis talle järele saadeti, siis oleks ta küll minemata jätnud. Aga ta ei näinud seda wõidurõemsat palju ütlewat pilku. — Ta põgenes kodu, — oma üksikusse kodusse, kui seda soldati kortelt niisuguseks nimetada wõib.

Kortelis ootas teda tukkuw teender keewa teemasina juures.

Kodus wiskas ta ennast, riides nagu ta oli, woodisse — põlew, pakitsew walu südames.

„Ei. Enam ma senna ei lähe! Ei. Tuhat korda ei. Ma ei ole poisikene, kellega mängitakse!“ ütles Ewald enesele wastu rindu lüües ja kunagi ei olnud elu ja inimesed tema meelest nii wäiklased olnud kui täna õhtu, just sell silmapilgul. —

Ta kahjatses isegi, miks ta siis, kui see tuline kuul talle põletades parema küljesse puurinud oli, ära ei surnud.

„Oleks juba kõik mööda olnud!“ ütles ta õhates enesele. Nüüd aga, elad, mõtled, unistad ja loodad, wõib olla armastad — aga see on kõik pettus! Sa nääd ainult oma unistuste, oma lootuste, oma igatsuste waremeid... ja — see on kõik!“

Peale nimetatud õhtu pidu kindral Iwanowi juures ei nähtud Ewaldid enam Helmi pool käima.

Aeg läks siiski kiiresti edasi.

Jõulud liginesiwad... midagi suurt, piduliku, oodatawat wõis liikuwatelt inimeste nägudelt lugeda.

Oli jõulu laupäew.

Ewald istus oma kortelis ja mõtles jõululapse sündimise loo peale.

Ta tuletas seda enesele meelde, kunas oli ta seda muinaslugu, nii armast inimese südamele, kuulnud.

Ja tal tuli meelde, see oli tema õnnis ema olnud, kes talle esimeseks jõulu lapsukesest jutustas...

Ema! Nüüd puhkas tema ammugi külmas hauas — see suur, hea ema...

Ema oli teda käekõrwale wõtnud ja kirikusse wiinud. See oli jõulu laupäew olnud. Esimene kord — — —

Seal oli nii lõpmata ilus, kuused, suured ja kuninglikud seisiwad altari ees — — särades ja walguse helki laiali lautades, seisiwad nad liikumata seal... Lapsed laulsiwad paar ilusat laulu ja wõeras mees pikkas mustas kuues, walge lõuaalusega oli siis altarisse astunud ja luges suurest kuldäärtega raamatust:

„Rahu maa peal, Kristus on sündinud — — —“ See oli midagi armast, midagi unustamatat olnud.

Ta oli suureks kaswanud, oli ikka jõulusi pühitsenud, ka täna on jõulu laupäew, wõib olla, kõlab ka täna kirikutes seesama: „Rahu maa peal, Kristus on sündind...“

Kus aga oli see rahu!“

Wäljas möllas hirmus sõda ja nõudis miljonitelt elu — ja hinges? Oli seal rahu?

„Ei!“ Pidi ta enesele tunnistama.

Elu oli täis pisaraid, täis walusid ja wõitlust — suri isa, mõne aasta peale seda läks ka ema talle järele!

Jäiwad nemad kolmekesi, kolm wenda, Juhan, Karl ja tema järele.

Juhan oli ka juba surnud, elasiwad nemad kahekesi Karl ja Ewald.

Palju oli tema mälestuses jõulusi mööda läinud, palju mälestusi neist järele jäänud, kuid nii maha jäätult, wõersil üksinda ja ära unustatud kõikide poolt polnud ta neid kunagi mööda saatnud kui täna õhtu — jõulu laupäewa õhtul.

Ääreta tühjus täitis nooremehe hinge ja ta wahtis mõteta laes olewa ämbliku wõrgu peale, mida ämblik peale puhastamise senna oli pannud.

Umbes pool tundi wõis nii mööda läinud olla, kui Ewald mõteta lakke wahtis kui teender kirja käes hoides sisse astus.

„Kõrge ausus!“ ütles teender. „Teile toodi kiri. Keegi preili andis seda isiklikult ära ja palus seda kohe Teie kõrgeaususe kätte anda.“

„Antke siia!“ ütles Ewald laisalt ja wõttis kirja teendri käest wastu. Pilku aga ümbriku peale heites hüüdis ta elawalt:

„Ah, aaa! See on ju Helmi käästl Eks kaeme, mis ta õige kirjutab.“

Ewald aawas kirja ja luges siis waljusti:

Ewald!

„Hea inimene, tulge täna õhtu kella üheksa paiku minu poole jõulupuule.

Ma walmistasin ta meile kahekesi... tahame endisi jõulusi meelde tuletada Toomi onu pool.

Kas mäletate mõnda neist?

Tulge tingimata.“

Helmi.

Nii kui maruhoog oli Ewald woodist wäljas. Ta luges kord weel kirja uuesti läbi ja rõhutas iseäranes sõnu: „Ma, walmistasin ta meile kahekesi ja tahame endiseid jõulusi meelde tuletada Toomi onu pool.“

Ewald suudles kirja. Ikka weel, ikka weel ükskord surus ta seda paberi natukest wastu huulesi.

Ewald tundis, et selles kirjas oli midagi uut, mida neiu senini ei olnud awaldanud... ja ruttu hüüdis ta kööki:

„Ei, Iwan! Ruttu wett.

Iwan tuli.

„Mida soowite kõrgeausus?“ küsis teender.

„Kuulete!“ käskis Ewald. „Too mulle sooja wett ja puhasta mu kõige uuem munder. Ma pean kell pool 9 riides olema. Mind kutsutakse jõulupuule.“

Seda üteldes surus ta kümne rublase krõbisewa paberi Iwanile peosse, öeldes:

„Wõta see enesele jõulukingiks.“

Ewaldil oli isegi nii hea meel, et ta teendrile kaela ümbert kinni oleks hakanud, aga ta hoidis ennast seda tegemast.

Iwan waatas imestades kõrgeausule otsa.

„No, mis sa nüüd weel waatad! Tee, et ruttu kõik walmis on!“ hüüdis Ewald teendri poole.

Iwan lahkus pead raputades.

Ta polnud kõrgeausust kunagi niisugusena näinud.

Alati oli kõrgeausus rahulik, mõõdukas olnud, ja nüüd äkki, ümises Iwan oma ette kööki minnes: „Nii kui kääst ära... Saa nüüd aru!“

Estis kurb, tusane — — — krõbisewat paberid aga silmade ette tõstes ja selle peal nummer kümmet nähes lõi ka Iwani nägu naerule, ka temal oliwad nüüd jõulud

Kell pool üheksa oli Ewald riides. Ta polnud ennast kunagi niisuguse piinlikusega riidesse pannud, kui täna.

Kell oli üheksa. Ewald koputas Helmi toa ukse peale.

Kui tasane „sisse“ hüüd talle wastu oli kõlanud, wajutas ta wärisewa südamega ukse käe pideme peale.

Uks läks lahti.

Ewald jäi imestades uksele seisatama.

Tuba oli elektriga täiesti walgustatud, mitte nii kui ennem, kui ta Helmi pool oli käinud.

Keset tuba, sohwa ees olewa laua peal seisis wäike aga tore jõulupuu. Ära ehitatud, sãrades ja waigu lõhna laiale lautades seisis ta seal — ja jõulupuu kõrwal istus Helmi.

Just nii nagu aastate eest Toomi onu pool...

Helmi tuli waikselt naeratades Ewaldile wastu ja hakkas nooremehe käe alt kinni, wiis ta laua juurde, kus jõulu-

puu peal seisis. Ta waatas nooremehele otsa ja ütles meelitawalt: „Ewald! Kas nii olete minuga rahul? Kõik on nii nagu üks kord..."

Ewald waatas lõpmata tänuliku pilguga neiu otsa ja ütles naeratades: „Ja nüüd paneme siis seltsis küünlad põlema?"

Nad hakkasiwad küünlaid põlema süütama, pikamesi, ilma rututa, nagu mingisugust püha tallitust toimetades.

Nende pilgud otsisiwad teine teist — — — nende käed puutusiwad wastamesi, õrna wärinad kehas sünnitades.

Puu põles. Ewald ja Helmi istusiwad sohwale, teine teise kõrwale ja waatasiwad kuidas küünlad põlesiwad — Tasane sume laul kostis kaugelt, teine poolt maja otsast siia üksikusse waiksesse tuppa, kus kaks õnneliku inimese last istusiwad.

Läbi akna waatasiwad hiilgawad tähed kahe inimese lapse peale alla, kelle südametes magus jõulu lapse sündimise lugu liikus... inimeste laste peale, kes tagasi oliwad nõiutud oma lapse aastatesse — — oma kaugel olewasse põhjamaa kodusse... Küünlad põlesiwad ja kustusiwad aegamesi tuba oma suitsuga täites.

Tuba oli pime. — Ainult kuu heitis oma kahwatanud walgust läbi akna tuppa...

Helmi oli elektri kinni keeranud.

Neiu nihkus nooremehele ligemale. Nad istusiwad sõnadeta õnne tundel, waikides, unistades. —

Neiu pea wajus nooremehe õlale.

Ewald pani oma käe ümber neiu piha — lõpmata magus õnne tundmus, suur ja püha waldas nende mõlemate igatsewaid hingesi.

„Armas, armas," sosistasiwad neiu huuled.

Nagu raskest unest ärgates tõmbas Ewald neiu oma rinnale ja hüüdis:

„Sa armastad mind! Helmi, sa armastad mind!"

„Jah!" oli wärisew igatsew wastus.

Ja nüüd leitsiwad huuled huulesi ja sulasiwad üheks pikaks igatsewaks suudluseks kokku.

Nad oliwad teine teist leidnud.

Õrnalt wabastas neiu ennast nooremehe kallistustest ja sosistas argselt:

„Ei. Ewald! Sellest on küll! See oli ainult ilus unenägu! Lase mind lahti! Sa ei musutaks mind mitte, kui sa kõik teaks. Ei. Sa tõukaksid mind enesest eemale, kui inetut, kõlbmatat elukat."

„Ei ilmaski!" sosistas Ewald ja püüdis neiut suudelda.

„Ka siis mitte, kui sa tead, et ma kellegi teise wõera, sulle tundmata mehe päralt olen olnud — ennast kellegile teisele andnud..." ütles neiu nuuksudes.

Ewald lasi neiu lahti, ta käed langesiwad jõuetult kõrwale.

„Sa jampsid! Ütle, et sa jampsid!" palus Ewald.

„Ei. Ma ei jampsi mitte, — — ma jutustan sulle kõik ära. — Kuula rahulikult ja otsusta siis ise... Tapa mind ära — nea, wannu, kuid usu, ma olen küllalt juba selle eest kannatanud. Ma olen pikad uneta ööd oma padjasi silmapisaratega niisutanud... ma põgenesin sinu eest, sinu ja ise enese armastuse eest. Sa tulid mulle aga järele — ma ei jõudnud enam enese südamele wastu panna — ma tahtsin ükskord õnnelik olla. Tahtsin, et sa pidid mind kallistama — et siis — surra.... Sinu omaks saada ma ilmaski ei wõi! Ei wõi!"

Ewald waikis.

Helmi jutustas talle kõik ära.

Ta ei püüdnud ennast kaitsta — ei palunud ka armu, ei andeks andmist...

Tal oli kahju Ewaldist, mitte iseenesest.

„Nüüd olen ma sulle kõik ütelnud! Tee minuga, mis sa ise tahad!"

Ewald kummardas neiu poole. Suudles tema juuksid, tema silmi... ja ütles:

„Waene, waene Helmi! Kuidas sa küll pidid kannatama! Ja seda kõik minu patuse pärast."

Nüüd kõneles ka Ewald neiule oma lugu mustasilmalise Leenaga Järwel ära.

Kõik nii nagu see oli juhtunud. Kuidas neiu temas alati sarnaseid tundeid elusse äratanud, ja wiimaks, kuidas nad pühapäewal üksi kodu olles ukse läwel kokku puutunud.

„Ei. Helmi! Minul oleks kõige wähem küll õigus sind hukka mõista! Ma olen ise see, kes andeksandmist palub..." ütles Ewald.

Kaks pehmet kätt hakkasiwad kallistades nooremehe kaela ümbert kinni ja uuesti leitsiwad huuled huulesi.

Kuu aja pärast oliwad Ewaldi ja Helmi pulmad.

Talu järwe kaldal oli wiimastel aastatel unustuse hõlme langenud.

Nüüd hakkas aga ka siin uuesti elu liikuma.

Oli naermist, oli hõiskamist kõik kohad täis, kui kewade tuli.

Tuliwad wõerad ja läksiwad, nendele asemele tuliwad jälle uued . . .

Wärske, õnnelik ja rõemus elu oli siin edenemas.

Järwe talul oli nüüd oma perenaine, hoolas ja wirgas. Nobedalt liikusiwad jälle teenijad üle Järwe talu õue ja ammudes läksiwad rammusad lehmad karjamaale.

Maia seisis oma kuiwetanud pika säärtega jalgade peal keset õuet, riided ülesse pandud, nõu teradega kaenla all ja tema ümber kisaw anede ja partide kari.

Peremees ja perenaine seisiwad ukse läwel ja waatasiwad muheledes pealt kui loomad üheteise wõidu terade peale tormi jooksiwad.

—— Lõpp. ——

